

Langolaj minuskloj

Lernolibro pri universala skribsistemo
sonsigna kaj rapida.

Martin Strid

Originalo en Lingvo Internacia.

© Kopirajtas la verkinto 2004 - 2014.

Originalo libere disdoneblas.

Traduko bezonas permeson skriban de la kopirajtanto.

Ankoraŭ ne presita.

Rete ĉe langole.tone.se aŭ intere.se

Enhavtabelo

Enkonduko	5	Vokaloj ondaj	56
Ĝeneralaj observoj	7	Pli ronda vokalo	56
Kiel skribi	7	Pli rektlipa vokalo	57
Skribdirektoj	8	Pli vasta vokalo	58
Sonuskloj kaj urĝuskloj	10	Vokala triangulo fonetika	61
Lingvaj sonoj	11	Minusklidoj ceteraj	65
Nombro da sonoj	11	Afrikatoj	65
Parolaj organoj	11	Malafrikatoj unuokaj	66
Vokaloj universalaj	13	Siblaĵ malafrikatoj	67
Malantaŭa vokalo	13	Konsonantoj ceteraj	69
Antaŭa vokalo	14	Frapetoj	69
Fermaj vokaloj	15	Precizigoj ĉe lipoj kaj koronalo	71
Centra vokalo	16	Lipaj sonoj	71
Konsonantoj ĝeneralaj	17	Koronalaj sonoj	74
Plozivoj	17	Alilokaj konsonantoj	78
Postalveola plozivo senvoĉa	17	Retrofleksaj	78
Plozivo voĉa	19	Palataj	80
Labialoj	20	Uvulaj	81
Velaroj	21	Faringaj	82
Nazaloj	23	Epiglotaj	84
Nazalaj minusklegoj	23	Glotaĵ	85
Nazalaj minusklidoj	26	Lateralaj konsonantoj	87
Frikativoj	29	Alveololateralaj	87
Frikativoj senvoĉaj	29	Retrofleksolateralaj	88
Frikativoj voĉaj	31	Palatolateralaj	89
Vibrantoj	33	Velolateralaj	89
Lateralaj aproksimantoj	35	Dulokaj konsonantoj	90
Centraj aproksimantoj	37	Uvulokombinaj	90
Minuskletoj	38	Alveolokombinaj	91
Aproksimantoj	38	Lipokombinaj	92
Lipa centra aproksimanto	38	Velokombinaj	94
Palata centra aproksimanto	40	Faringoepiglotaj	95
Vela centra aproksimanto	41	Nepulmaj konsonantoj	97
Alveolaj frikativoj	43	Ejektivoj	97
Dentaj frikativoj	48	Implosivoj	101
Glota frikativo	51	Ŝmacativoj	104
Akcento	53	Interpunkcioj	107
Premo	53	Plataĵ strek(et)oj	107
Longo	54	Pokoj	108
Tono	55	Krampoj	109
		Korektigo	109

Enkonduko

Rapidskribo, pigra notado, stenografio. Nomojn plurajn havas mallongema skribo. Lerninta ĝin malfrue, nur en plenkreska aĝo, mi komence miris kaj bedaŭris, na kiom da jaroj mi maltrafis sen scii ĝin. Tiom ege praktika kaj utila memorilo por diroj kaj pensoj, kiel eblis nehavi? Certe, se mi estus lerninta la Melinan rapidskribon jam en junaĝo, mi eĉ pli da aferoj estus atinginta en la vivo, studoj kaj diversaj projektoj.

Aliflanke, se mi estus lerninta stenografion pli frue, eble la langolan skribon mi neniam ellaborus. Do, tamen mi kontentas pri la sinsekvo de okazaĵoj. Kaj nun mi ja posedas ĝin. Kaj jen mi volas dividi ĝin kun vi.

Langola skribo minuskla diferencas de aliaj konataj rapidaj skribsistemoj per du trajtoj:

- En ĝi plene aplikiĝas logika rilato inter formoj de signoj kaj iliaj elparoloj. Tio faciligas memori signon kompare al aliaj sistemoj.
- Ĝi ampleksas ĉiujn sonojn uzatajn en homaj lingvoj. Do ĝi uzeblas por skribi ĉiun ajn lingvon.

Embrio de la unua principo troveblas jam en hangula skribo de Koreujo. Ĝi formis ankaŭ la tengvaran skribon de verkisto Tolkien. Do la langola estas verŝajne la tria sistemo kun tiu principo, sed la unua kiu aplikas ĉiujn du principojn.

Lernanto lernu la skribon unue kiel "ordinaran" longan skribon, saman ĉiulingve, poste per pluraj gradoj da pli forta mallongigo specifaj por onia propra lingvo akcelu ĝin al poe pli rapida parolskribo.

Langola skribo estas "hibrido" inter aliaj pli malnovaj sistemoj:

- langolaj "runoj", kies signoformoj saman sekvas modelon de elparola logiko,
- Melin'a sistemo de sveda stenografio, kiu eliras de germana kursiva tradicio de Gabelsberger,
- Internacia fonetika alfabeto (IFA), kies difinoj de lingvaj sonoj donis klasifikan strukturon al langolaj minuskloj.

Ĉi libro klarigas trajtojn de diversaj songrupoj kaj signaroj per konsiloj kaj ekzercoj. Tiuj universale laŭsonaj literoj nomiĝas sonuskloj. Lernite ili uzeblas ankaŭ urĝuskle por diversgradaj laŭlingvaj mallongigoj kaj aliaj rapidigoj.

En serio de langolaj kajeroj havebl(o)s:

- Langolaj minuskloj. Lernolibro pri universala skribsistemo sonsigna kaj rapida
- Langolaj urĝuskloj. Laŭlingvaj rapidsignoj kaj mallongigoj diversgradaj
- Langolaj mutuskloj. Gestolingvo fonetika
- Langolaj moluskloj. Punkta skribo fonetika
- Langolaj majuskloj. Rekta skribo tajpeska, deveninta el minusklaro
- Sabima sistematematiko. Kalkulsignoj langolaj por majuskla aŭ minuskla skribo
- Langolaj runoj. La pralangola skribo

Kajerojn trovu je retejo <http://langole.tone.se> . La verk(a)nton atingu retpoŝte je [martin.strid\(heliko\)gmail.com](mailto:martin.strid(heliko)gmail.com).

Ĝeneralaj observoj

Langolan skribon grandparte inspiris Esperanto, kio estas modele bone elpensita kaj uzebla internacia lingvo. Langola signosistemo estas baze same logika, senescepta, facile lernebla, esprimativa kaj evoluiga kiom vortfara kaj gramatika sistemo de Esperanto.

Esenca trajto ĉe langolaj minuskloj estas ke ilin eblas skribi rapide kaj simple jam kiel sonusklan skribon, tio estas en sia ĝenerala longa formo sen mallongigoj. Ĉefa kaŭzo estas ke:

- *Plej oftaj sonoj aŭ songrupoj havas plej simplajn kaj rapidajn signojn aŭ signopartojn.*

Kio malrapidigas skribi signon estas:

- ĝia longeco,
- nombro da kurboj (tio estas cirkloj, bukloj, hokoj) kaj iliaj longoj,
- nombro da subitaj turnoj, kie skribilo ekhaltas kaj turniĝas en novan direkton.

Kiel skribi

Por rapidskribo validas samaj reguloj kiel por "ordinara" skribo: ĝusta korpoteno, ĝusta skribilteno, bona skribmaterialo kaj kvare kaj precipe: ekzercado. Pripensu kiom longe kaj daŭre vi lernadis ordinaran skribon, ĝis vi povis skribi ĝin aŭtomate, kaj vi komprenos, ke oni nek povas dum nur momento fariĝi lerta stenografo.

Sidu rekte kaj malstreĉe kun skribotablo antaŭ vi en komforta alteco. Skribilo estu sufiĉe mola kaj sufiĉe longa. Ĝi ripozu sur la mano inter bazoj de polekso kaj dua fingro dum oni tenas ĝian pinton malstreĉe per polekso kaj tria fingro.

Skribilo estu tiom mola ke eblu skribi per malstreĉa mano kaj ke streko pli dikiĝas se oni iom pli forte premas skribilon al papero.

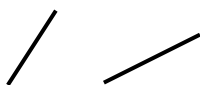
Tenu skribilon malrigide!

Skribdirektoj

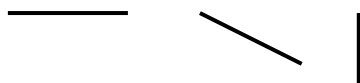
Same kiel ĉe aliaj rapidskriboj, aspektoj de signoj estu precizaj. Ankaŭ klino gravas al signifo.

- *Minusklo povas klini orte (vertikale) supren, krute supren, malkrute dekstren, plate (horizontale) dekstren, falante dekstren, orte malsupren aŭ krute malsupren.*

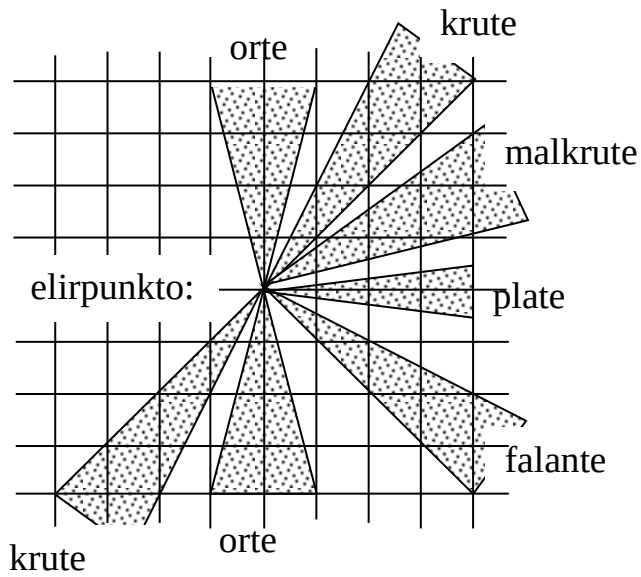
Krute kaj malkrute:

Plate, falante kaj orte:

Precizecon de tiuj direktoj montras jena kvadrataro:

Estas kvar diversaj signaltecoj.

- *Minusklo povas alti je tuta (unu), duona, duobla aŭ malgranda (inter kvarona kaj okona) vertikala mezuro.*

Langolaj skribo skribeblas sur malplena, tute senlinia papero.

- *Ĉiu skriba vorto eliras de horizontala skriblinio kiu kutime estas nur imagata.*

Sonuskloj kaj urĝuskloj

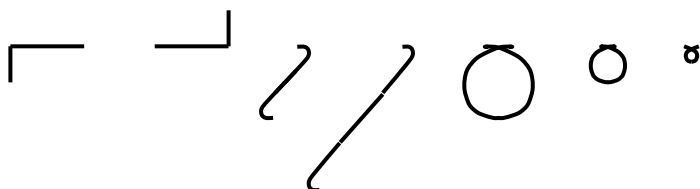
- *Sonusklo estas signo kiu signifas saman sonon en ĉiu ajn lingvo.*

Estas strikta rilato inter aspekta kaj elparola karakteroj de sonusklo. Ĉi libre ni traktas sonusklojn minusklajn. Por majuskloj, moluskloj kaj mutuskloj estas aliaj libroj.

Vokalaj kaj duonvokalaj minuskloj direktas supren kaj dekstren, konsonantaj direktas malsupren aŭ cirklas.

- *Vorto minuskle skribiĝas als unu nerompita linio da signoj, sed longa vorto divideblas pro klareco.*

Foje povas marki skriblinion "minuskla vicilo", kiu povas esti aŭ sonuskla aŭ urĝuskla. Sonuskla vicilo estas plata (horizontala) streko dekstren al alia streko orta duonalta supren. Tiu plata streko estas je skriblinio. Urĝuskla vicilo estas inverse, tio estas orta streko duonalta supren al alia plata streko dekstren, kiu indikas la skriblinion. Vicilo ĝenerale uzindas nur komence en teksto aŭ ĉe ŝanĝo inter sonuskloj kaj urĝuskloj. Jen viciloj urĝuskla kaj sonuskla, tutalta kaj duoble alta krutaj signoj kaj tutalta, duonalta kaj malgranda cirkloj:

Lingvaj sonoj

Nombro da sonoj

El ĉi libre montrataj signoj por sonoj, ne ĉiuj sonoj vere ekzistas en homa lingvo. Tiujn signojn tamen eblas utiligi urĝuskle, tio estas post kiam oni konsentis pri signifo de iu signo por specifa ofta esprimo en unuopa lingvo.

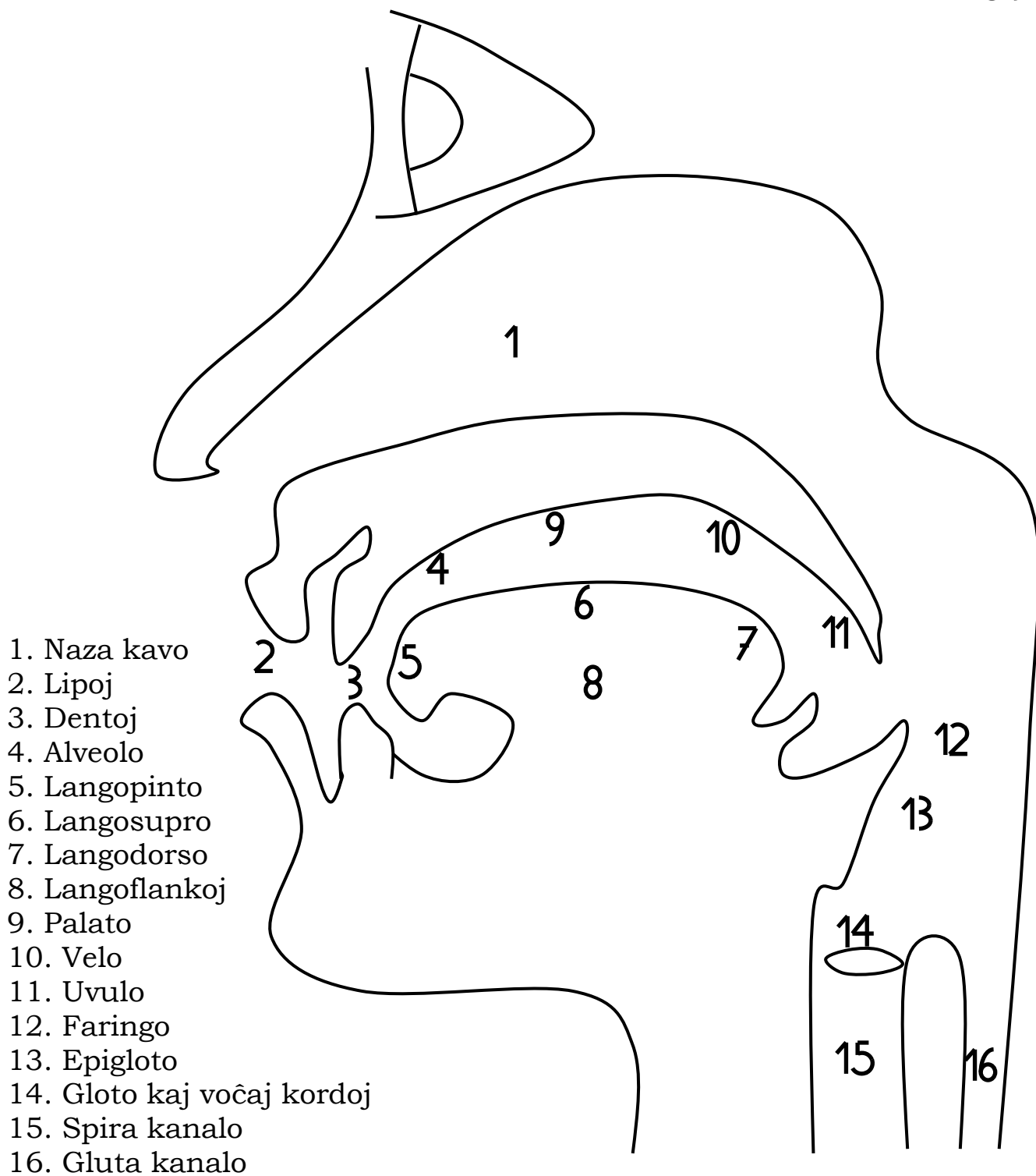
Vortoj per IFA-simboloj estas skribitaj inter ortaj krampoj [ortaj krampoj].

Parolaj organoj

Lernante langolan skribon, vi konatiĝos iom post iom kun bazaj scioj pri fonetiko kaj pri tio, per kiuj partoj de la buŝo kaj gorĝo oni igas lingvajn sonojn. Signoj de Internacia Fonetika Alfabeto (IFA) estas skribitaj inter ortaj krampoj [a].

Jen kapa sekco montranta parolorganojn:

69

Vokaloj universalaj

Ni komencas per tiuj kvin vokaloj, kiuj estas komunaj por plej multaj lingvoj. Ili samas kun tiuj de la espa lingvo: a, e, i, o, u.

- *Vokalan minusklon oni skribas de maldekstre al dekstro, kajaŭ de malsupre al supro.*

Jen la plej malferma vokalo, [a], alivorte plej vasta vokalo, skribata rekte, malkrute kaj duonalte:

—

Malantaŭa vokalo

Malantaŭa vokalo formiĝas en malantaŭa parto de buŝo. Malantaŭaj vokaloj espaj estas e kaj i.

- *Minusklo de malantaŭa vokalo platas.*

Jen mezferma malantaŭa vokalo, mallonga plata [e]:

—

Antaŭa vokalo

Antaŭa vokalo formiĝas en antaŭa parto de buŝo. Antaŭaj vokaloj espaj estas o kaj u.

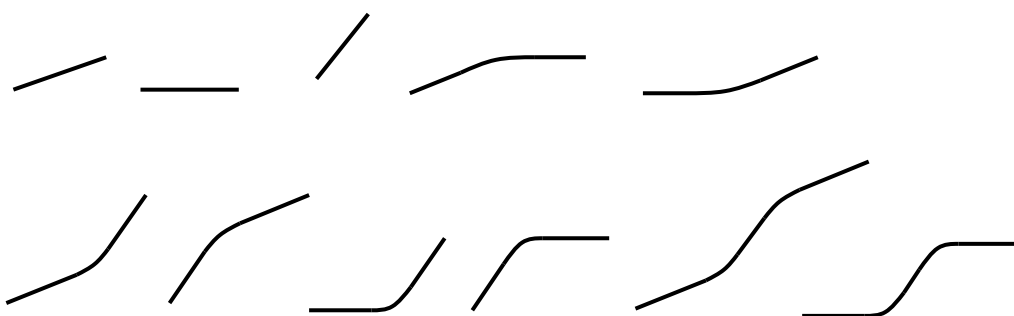
- *Minusklo de antaŭa vokalo krutas.*

Jen mezferma antaŭa vokalo, tutalta kruta [o]:

- *Vokala minusklo ligas sin sekveme al aliaj signoj.*

1. Legu kaj skribu:

Atentu pri altecoj kaj deklivoj!

Fermaj vokaloj

Ferma vokalo, alivorte malvasta vokalo, formiĝas per pli fermataj lipoj. Fermaj vokaloj espaj estas i kaj u.

- *Minusklo de pli ferma vokalo estas duoble pli longa ol tiu de mezferma.*

Jen ferma malantaŭa vokalo, longa plata [i]:

Jen ferma antaŭa vokalo, duoble alta kruta [u]:

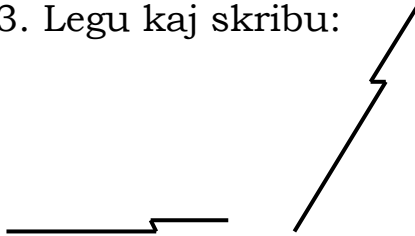
／

2. Legu kaj skribu:

_____／ _____／ _____／ _____／
／ ／ ／ ／

- *Kie samdirektaj vokalaj signoj sekvas unu la alian, estas inter ili "haketo" maldekstren laŭ la skribdirekto.*

3. Legu kaj skribu:

Centra vokalo

Meze inter antaŭa kaj malantaŭa vokaloj, el elparola vidpunkto, estas centra vokalo.

- *Minusklo de centra vokalo malkrutas.*

Jen mezferma centra vokalo, tutalta malkruta []:

4. Skribu langole: *uea aa*

Konsonantoj ĝeneralaj

Konsonanta minusklo konsistas el supra "kapo", centra "dorso" kaj malsupra "vosto". La kapo montras kie en la buŝo la sono formiĝas kaj la vosto montras per kiu maniero ĝi formiĝas.

- *Konsonantan minusklon oni skribas de kapo al vosto.*

Minusklego estas unusona minusklo kun regula aspekto. Minusklido estas minusklo por du, tri aŭ kvar sonoj en sinsekvo. La deklivo kaj longeco de dorso de minusklo indikas el kiom da sinsekvaj sonoj ĝi konsistas.

- *Dorso de konsonanta minusklego krutas malsupren je tuta alto. ???*

Plozivoj

Postalveola plozivo senvoĉa

Postalveola konsonanto fariĝas per langopinto tuj malantaŭ alveolo. En plej multaj lingvoj, dentaj, alveolaj kaj postalveolaj sonoj ne diferencas foneme unu de alia krom ĉe frikativoj (vidu postan ĉapitron). Espaj postalveolaj sonoj estas ĉ, d, ĝ, ĵ, l, n, r, ŝ kaj t.

- *Postalveola signo komenciĝas mole.*

Ploziva konsonanto fariĝas per subita malhaltigo de aerfluo. Espaj plozivoj senvoĉaj estas t, p kaj k. Voĉaj estas d, b kaj g.

Senvoĉa konsonanto fariĝas sen uzo de voĉaj kordoj. Espaj konsonantoj senvoĉaj estas c, ĉ, f, h, ĥ, k, p, s, ŝ, kaj t.

- *Senvoĉa ploziva minusklo finiĝas mole.*

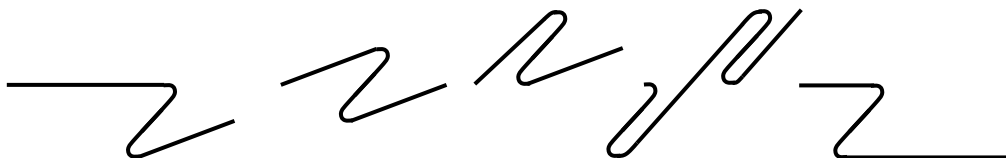
Jen postalveola senvoĉa plozivo t [t] :

5. Ekzercu skribi na "totototototo":

6. Legu kaj skribu:

Tenu skribilon malstreĉe! Tiel vi povos pli facile kaj rapide skribi.

7. Skribu langole: *eta atuto*

Plozivo voĉa

Voĉa konsonanto fariĝas per voĉaj kordoj. Espaj konsonantoj voĉaj estas b, d, g, ĝ, ĵ, ĵ, l, m, n, r, ŭ, v, z.

- *Voĉa ploziva minusklo finiĝas pinte.*

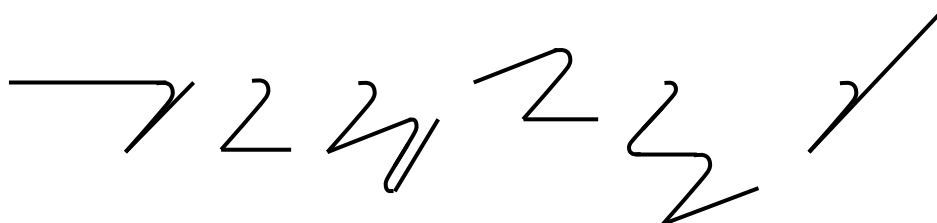
Jen postalveola voĉa plozivo d [d] :

8. Ekzercu skribi na dodododododo kaj dotodotodotodotodoto:

9. Legu kaj skribu:

Ĉiu vorto estas kvazaŭ propra bildo. Lerne rekoni la bildojn!

10. Skribu langole: *do da tiu doto*

Labialoj

Lipa konsonanto, tio estas labialo, fariĝas aŭ per du lipoj kune aŭ per lipo (kutime supra) kaj dentoj (kutime malsupraj). Espaj labialoj estas dulipaj b, m kaj p kaj lipodentaj f kaj v.

- *Lipa minusklo komenciĝas retroe.*

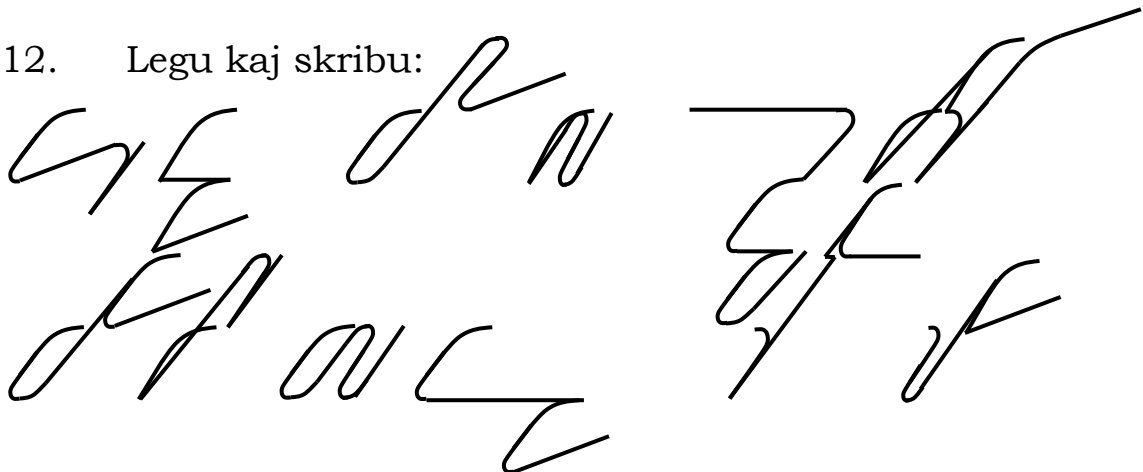
Jen lipaj plozivoj voĉa b [b] kaj senvoĉa p [p]:

11. Ekzerku skribi na bobobobobobo, popopopopo kaj bopobopobopobopobopobopo:

12. Legu kaj skribu:

13. Skribu langole: *tipa pato dubi*

Velaroj

Vela konsonanto fariĝas per malantaŭa parto de lango ĉe velo. Espaj velaroj estas g, ĥ kaj k. Sono n antaŭ velara plozivo en nk aŭ ng emas fariĝi vela nazalo.

- *Vela minusklo komenciĝas per duonalta buklo.*

Jen velaj plozivoj voĉa g [g] kaj senvoĉa k [k]:

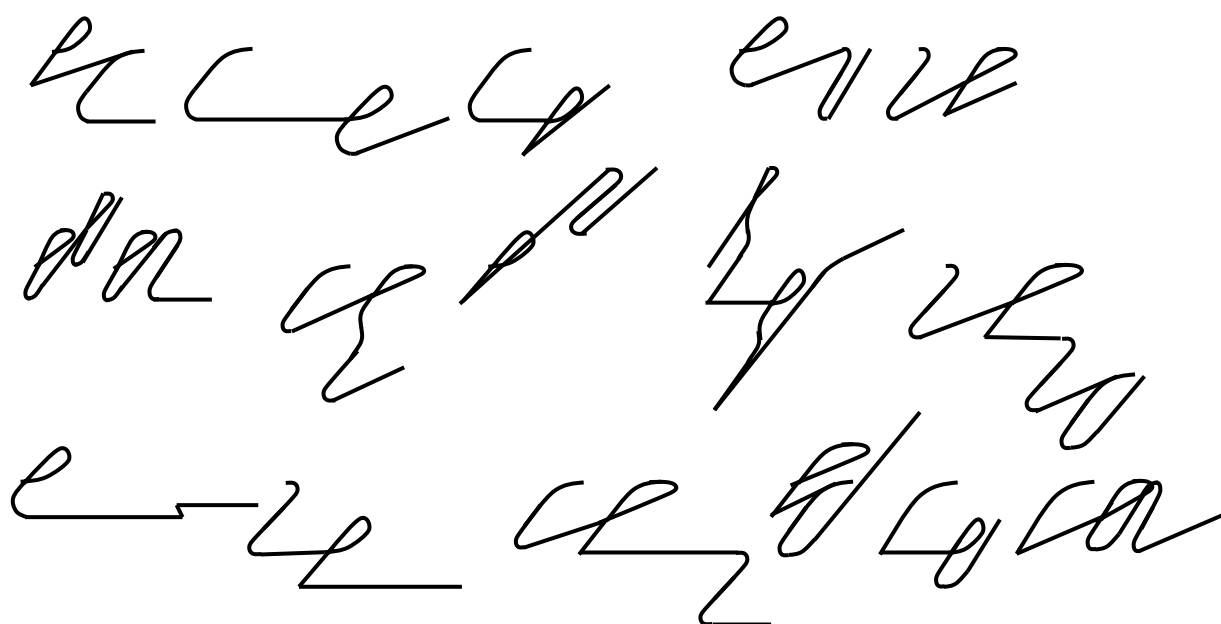
g k

14. Ekzercu skribi na gagagagagaga, kakakakakaka kaj gakagakagakagakagakagaka:

gagagagagaga kakakakakaka

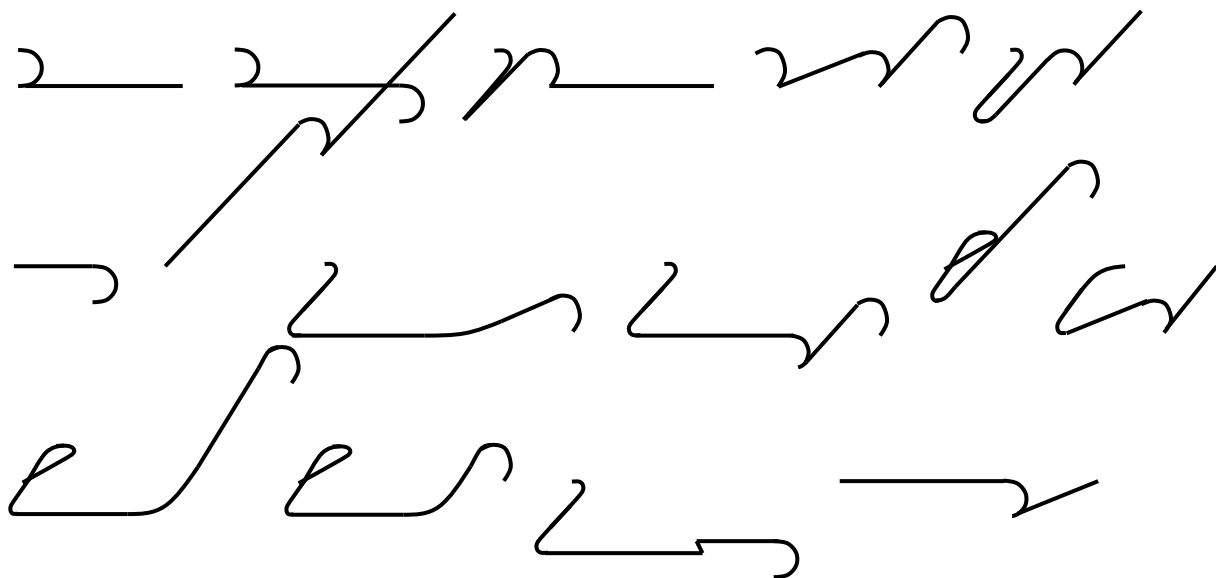
gakagakagakagakagakagaka

15. Legu kaj skribu:

16. Skribu langole: *buke baku tubo dika okope dek*

18. Legu kaj skribu:

19. Skribu langole: *nu en nenio anu*

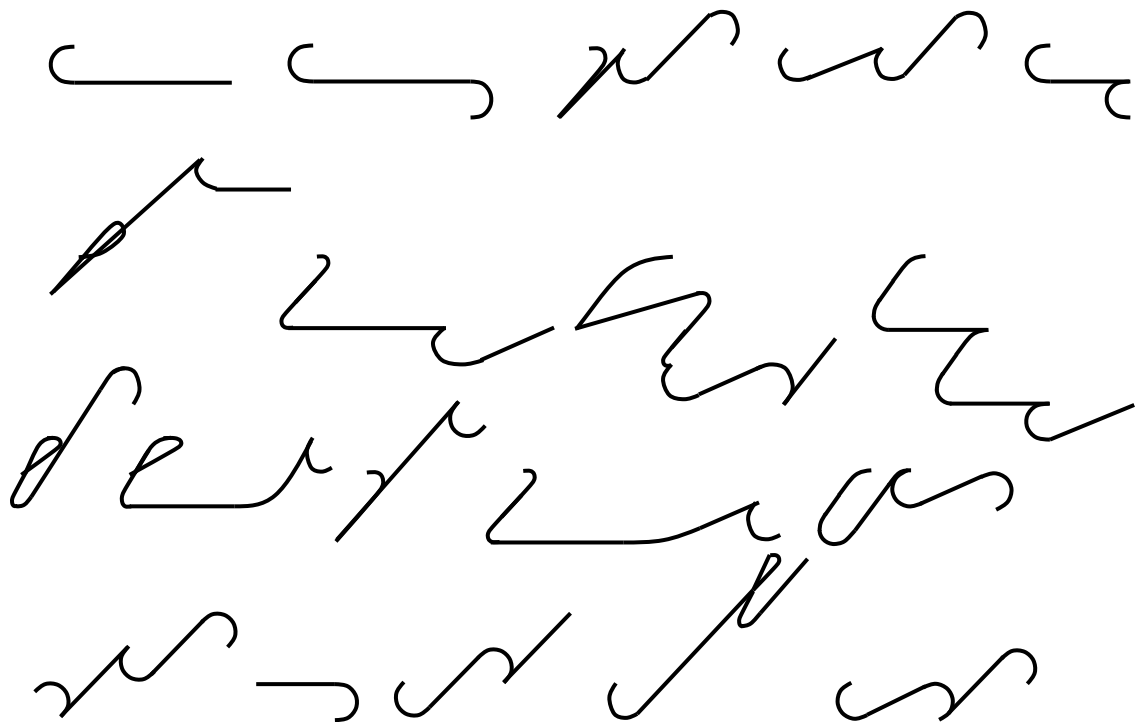
Jen dulipa nazalo m [m] :

C

20. Ekzercu skribi na mamamamamama:

21. Legu kaj skribu:

22. Skribu langole: *emon mute mienu neniam*

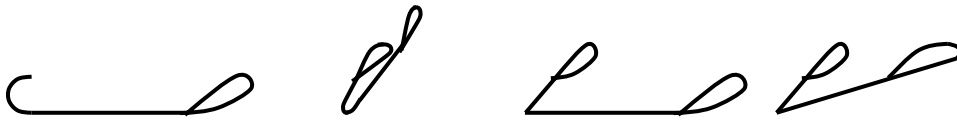
Jen velara nazalo nx [ŋ] :

23. Ekzercu skribi na nxenxenxenxenxe:

24. Legu kaj skribu:

Zorgu diferencon inter mola kaj pinta anguloj!

25. Skribu langole: *ging gang giling galang*

Nazalaj minusklidoj

Malmultaj lingvoj, se eĉ unu, uzas ĉiujn minusklojn aŭ eĉ ĉiujn arojn da minuskloj. En diversaj lingvoj diversaj minusklaroj estas malhaveblaj. Tamen lernu ilin ĉar ili uzeblas aliciele. Kaj ili havas idojn!

Minusklido estas konsonanta minusklo plursona.

Plej granda klaso da minusklidoj estas nazalaj, tio estas minusklido en kiu nazalon sekvas alia sono. Aliaj klasoj, kvankam utilaj, ne estas nepre necesaj. Espaj nazalaj minusklidoj estas nt, nd, ns, nz, nŝ, nĵ, nts, ndz, nĉ, nĝ, mp, mb, mf, mv, mpf, mbv kaj – se oni ne klare apartigas sonon [n] dis velaro – nk, ng, nĥ kaj nkĥ.

- *Kruta minusklo fariĝas nazala minusklido per ortiĝo.*

Jen nazalaj plozivaj minusklidoj post alveolaj [nt], [nd], labialaj [mp], [mb] kaj velaraj [nxk] kaj [nxg] :

ɲ ɳ ɰ ɱ ɲ ɳ

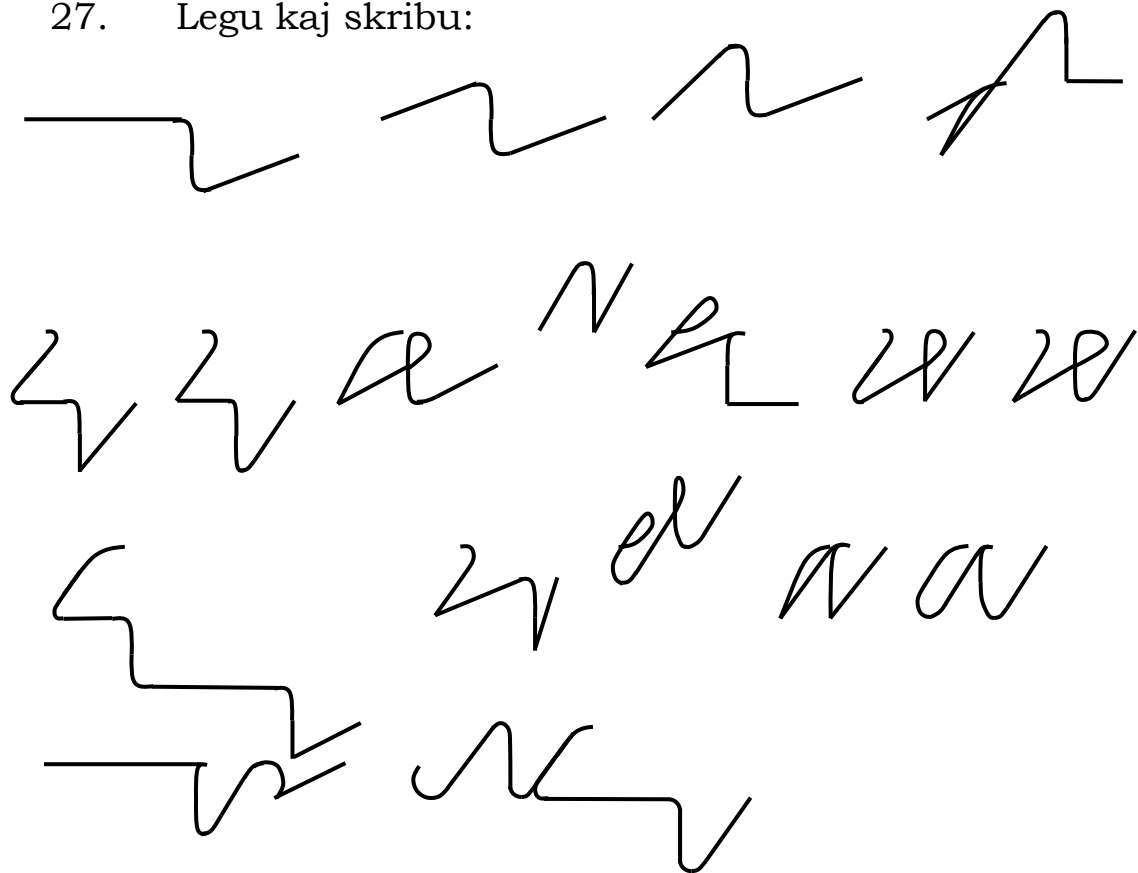
26. Ekzercu skribi na ntontontonto, ndondondondo, ndontondontondonto, mpompompompo, mbombombombo, mbompombompombompo, nkankankanka, nganganganga kaj ngankangankanganka:

ɲ ɲ ɲ ɲ ɲ ɲ ɲ ɲ ɲ ɲ

ɳ ɳ ɳ ɳ ɳ ɳ ɳ ɳ ɳ ɳ

ɰ ɰ ɰ ɰ ɰ ɰ ɰ ɰ ɰ ɰ

27. Legu kaj skribu:

28. Skribu langole: *inkon penti gambon buntan ingon
akompani bambuo*

Frikativoj

Frikativa konsonanto fariĝas per malvastigo kaj kunpremo de aerfluo. Espaj frikativoj senvoĉaj estas s, f, ŝ, ĥ kaj h. Voĉaj estas z, v kaj ĵ.

Frikativoj senvoĉaj

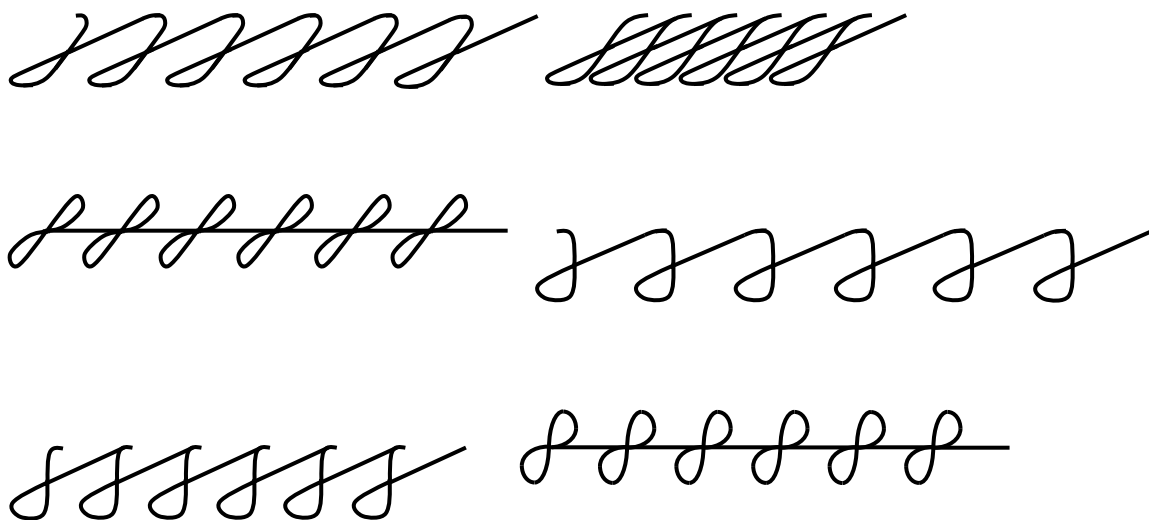
Senvoĉa frikativo estas sono iom simila al minaca siblo de kato aŭ reptilo.

- *Senvoĉa frikativa minusklo finiĝas per buklo.*

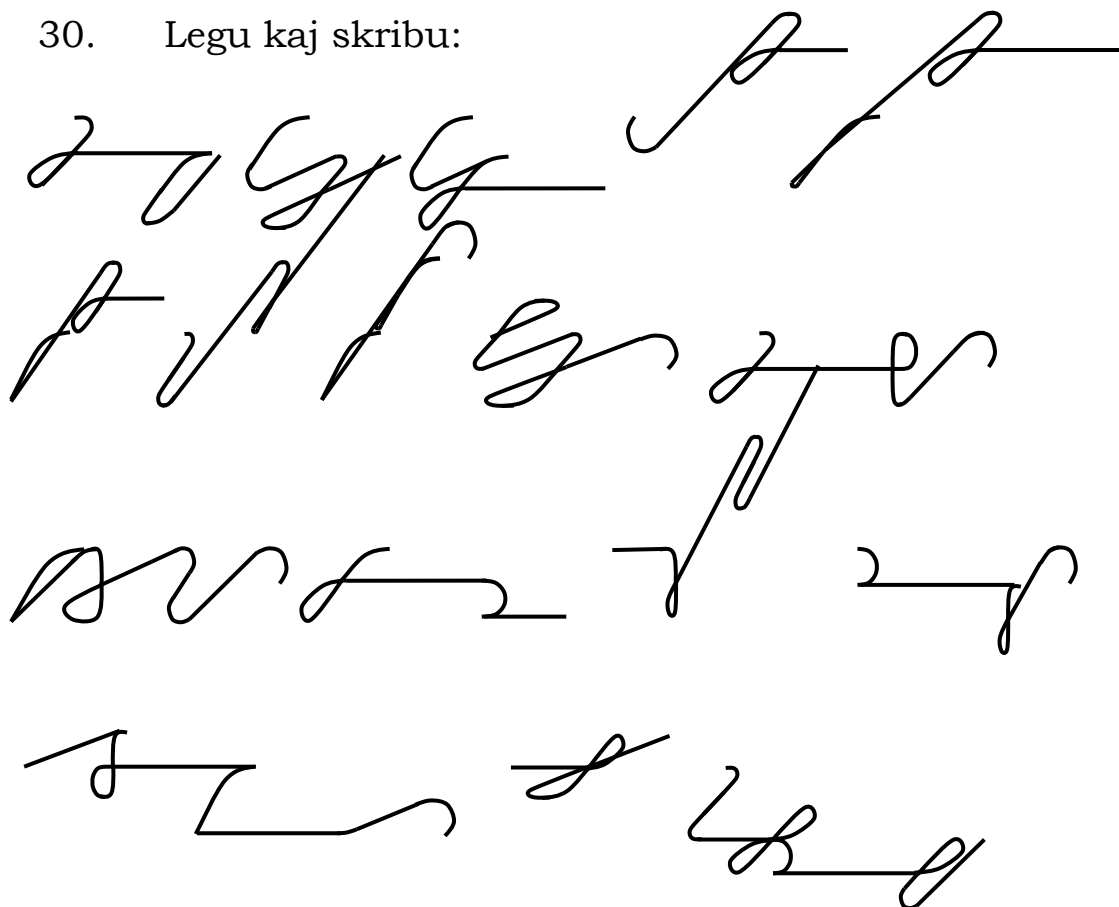
Jen senvoĉaj frikativoj postalveola ŝ [ʃ], lipa f [f] kaj velara ĥ [x], kaj poste iliaj nazalaj minusklidoj postalveola nŝ [nʃ], lipa [mf] kaj velara nxĥ [ŋx]:

29. Ekzercu skribi na ŝaŝaŝaŝaŝaŝa, fafafaŝaŝaŝa,
 ĥeĥeĥeĥeĥeĥe, nŝanŝanŝanŝanŝanŝa,
 mfamfamfamfamfamfa kaj nxĥenxĥenxĥenxĥenxĥe:

30. Legu kaj skribu:

31. Skribu langole: *fî ŝin ŝati ŝatege tuŝi gufon*

Frikativoj voĉaj

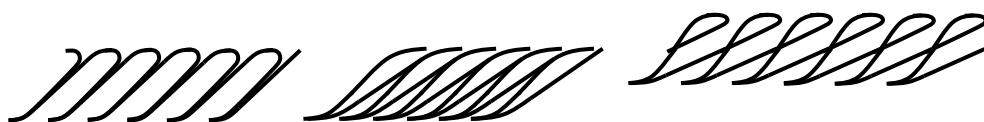
Voĉa frikativo fariĝas per voĉaj kordoj, do iaspeca "tona siblo". Voĉa frikativo estas sono iom simila al fluga zumo de burdo aŭ muŝo.

- *Voĉa frikativa minusklo finiĝas retroe.*

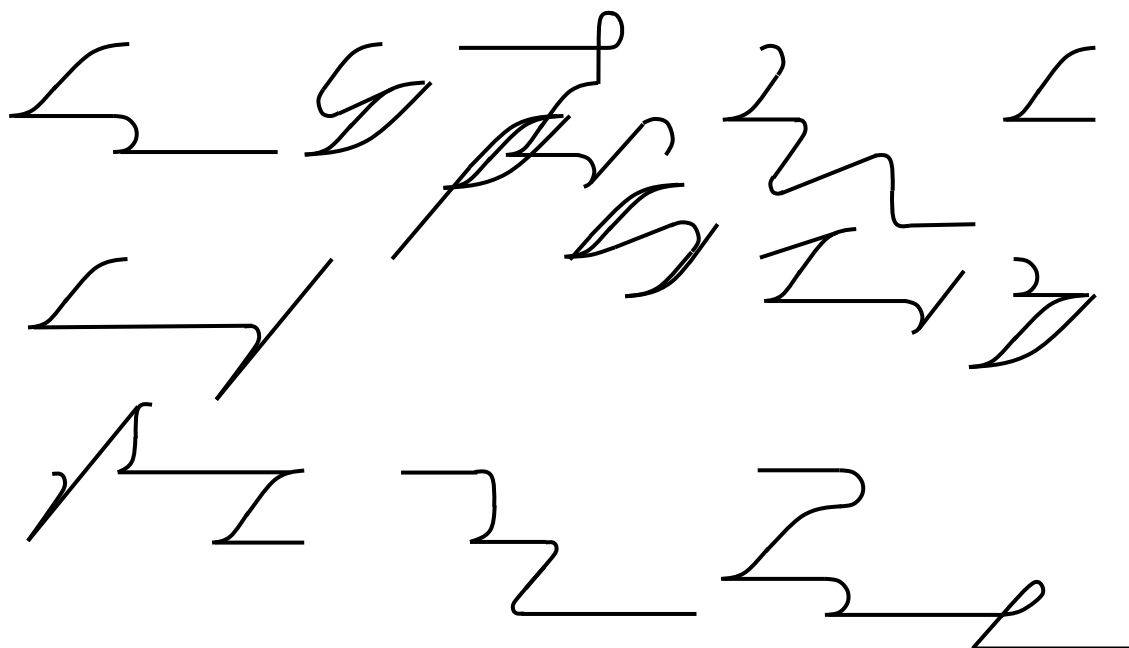
Jen voĉaj frikativoj postalveola ĵ [ʒ], lipa v [v] kaj vela rx [ɣ], sekvataj de siaj nazalaj minusklidoj postalveola nĵ [nʒ], lipa mv [mv] kaj velara nxĥ [ɲɣ]:

32. Ekzercu skribi na ĵoĵoĵoĵoĵo, vovovovovovo,
rxarxarxarxarxa, nĵonĵonĵonĵonĵo,
mvomvomvomvomvo kaj
nxrxanrxanrxanrxanrxanrxanrx:

33. Legu kaj skribu:

34. Skribu langole: *vian avon avino ĵetu ŝi fekaĵon dumvive ŝovi*

Vibrantoj

Vibranta konsonanto fariĝas per vibro, kiu similas al tre rapida sinsekvo da voĉaj plozivoj. Vibrantoj ankaŭ nomiĝas triloj. Espa vibranto estas r.

- *Vibranta minusklo faras malgrandan cirklon maldekstren.*

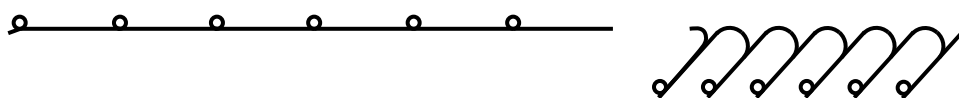
Malgranda cirklo fojer nomiĝas "punktocirklo". Jen koronala (ordinare langopinta) vibranto r [r] :

ŕ

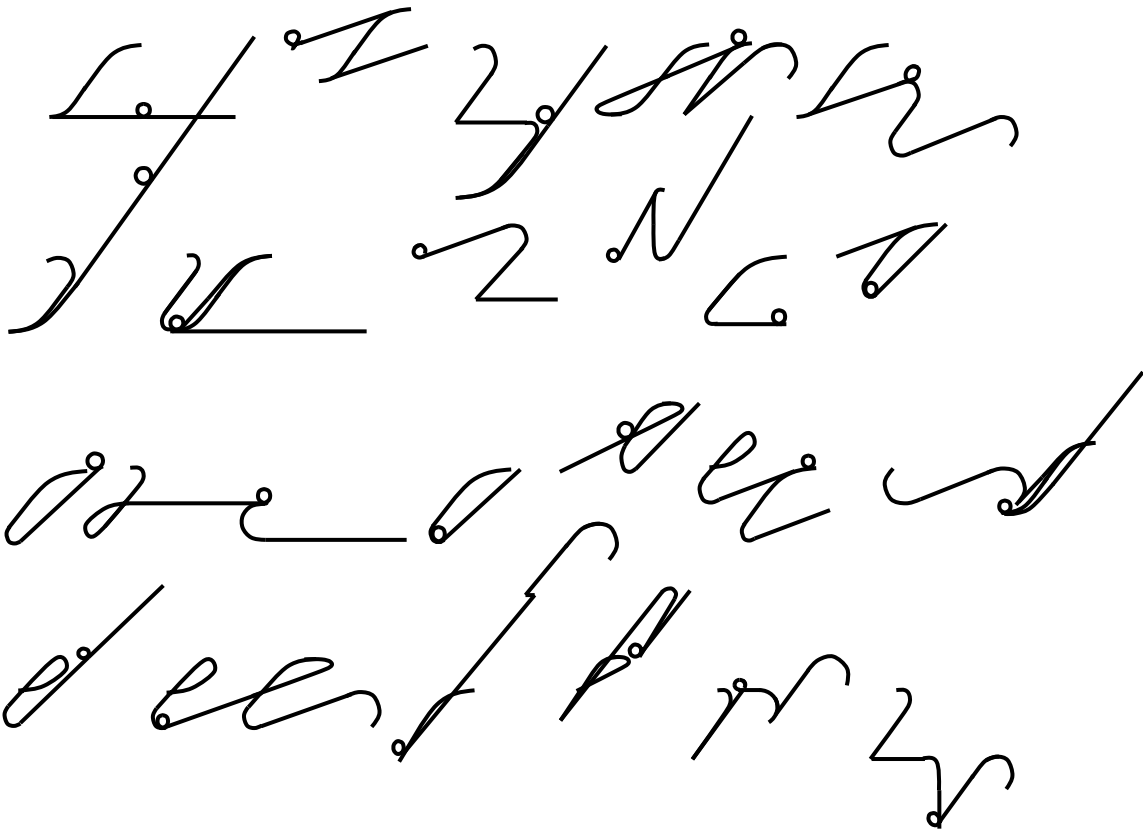
Post pinta fino de minusklo, tiun cirklon klare skribi estas iom pli malfacile. Pro tio oni skribu ĝin sur la "dorson" de pinta fino.

- *Cirklo supren je pinta fino de signo skribiĝas sur ĝia maldekstra flanko.*

35. Ekzercu skribi na rererererere kaj drodrodrodrodrodro:

36. Legu kaj skribu:

Krom postalveola troveblas ankaŭ aliaj vibrantoj. Lipa vibranto estas kiam du lipoj vibras pro elblovata aero. Vela vibranto estas kiam langodorso vibras kontraŭ velo. Palatan vibranton, kvankam direblas, eble neniuj lingvoj uzas. Jen vibrantoj dulipa [B] kaj vela:

6 9

37. Skribu langole: *varo varia grave pravu tri mardon merkredan vendrede*

Lateralaj aproksimantoj

Lateralaj konsonantoj fariĝas per langa flanko sur supra flankaj molaraj (muela) dento. Ĉi tiu laterala estas l.

- *Lateralaj aproksimantoj minusklo faras malgrandan cirklon dekstren.*

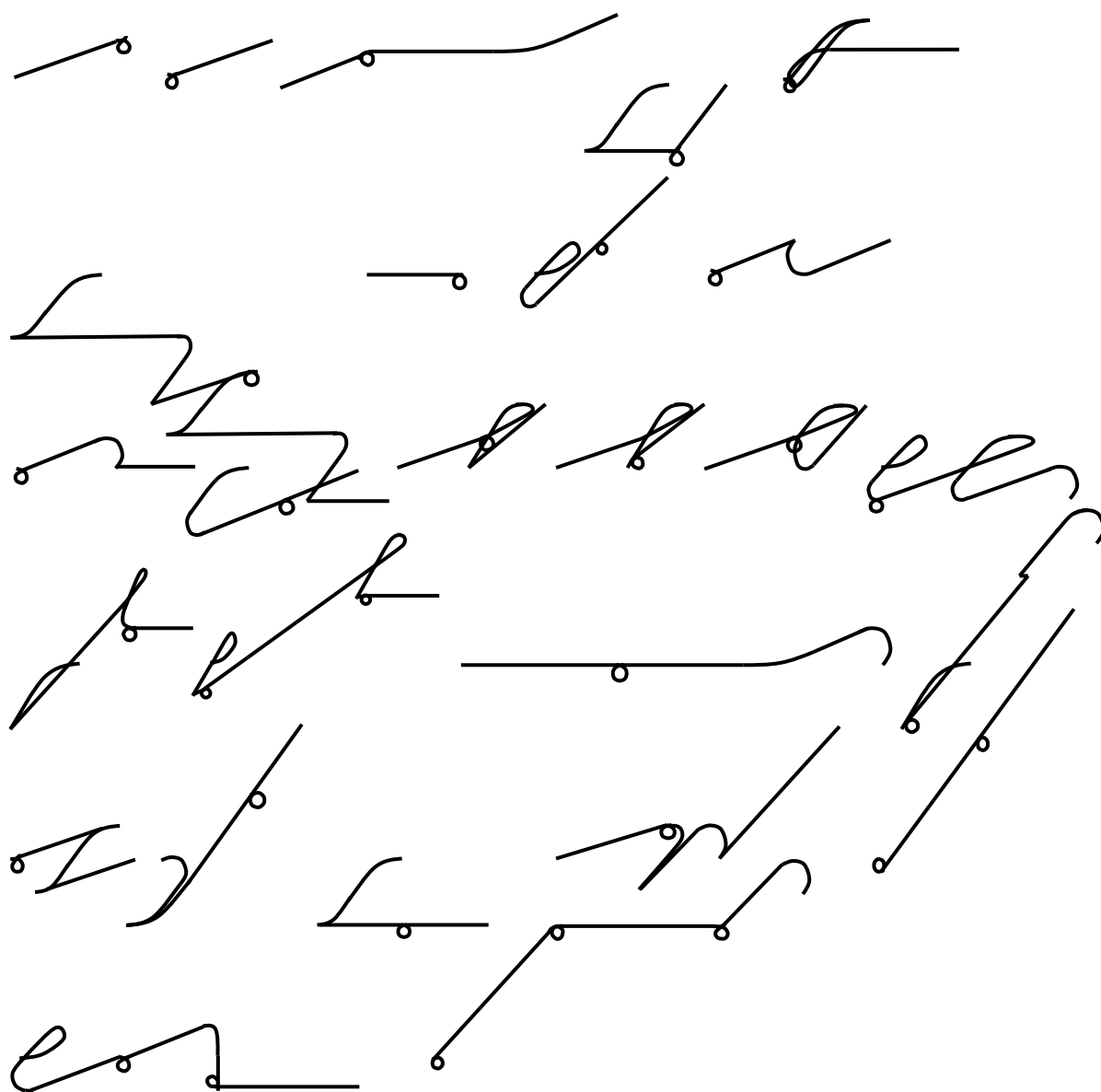
Jen postalveolaj lateraloj l [l] :

l

38. Ekzercu skribi na lelelelelele:

39. Legu kaj skribu:

40. Skribu langole: *talpo brile kirla lunde elekti mil*

Centraj aproksimantoj

Aproksimanta konsonanto, ankaŭ nomata duonvokalo, estas kvazaŭ pli malstreĉa varianto de voĉa frikativo. Espaj aproksimantoj aŭ duonvokaloj estas j kaj ŭ.

- *Minusklego de aproksimanto finiĝas duonalte orta malsupren kaj mole.*

Jen aproksimanto postalveola zx [ɹ]:

ʃ

41. Ekzercu skribi na zxazxazxazxazxazxa:

42. Legu kaj skribu: <angle> *really raw reddish green crawling incredible*

Minuskletoj

Pro ofteco kaj simplemo, kelkaj minuskloj estas cirkloj aŭ aliaj "malregulaj" aŭ ekstermodelaj formoj. Ili nomiĝas minuskletoj.

- *Minuskleto estas alternativa minusklo de konsonanto kies formo ne akordas kun aliaj minuskloj samlokaj aŭ sammanieraj.*

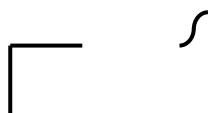
Aproksimantoj

Inter aproksimantoj centraj estas kelkaj minuskletoj, kiuj finiĝas duonalte ĉu falante ĉu supren.

Lipa centra aproksimanto

- *Lipa centra aproksimanta minuskleto estas duonalta mola streko orte supren.*

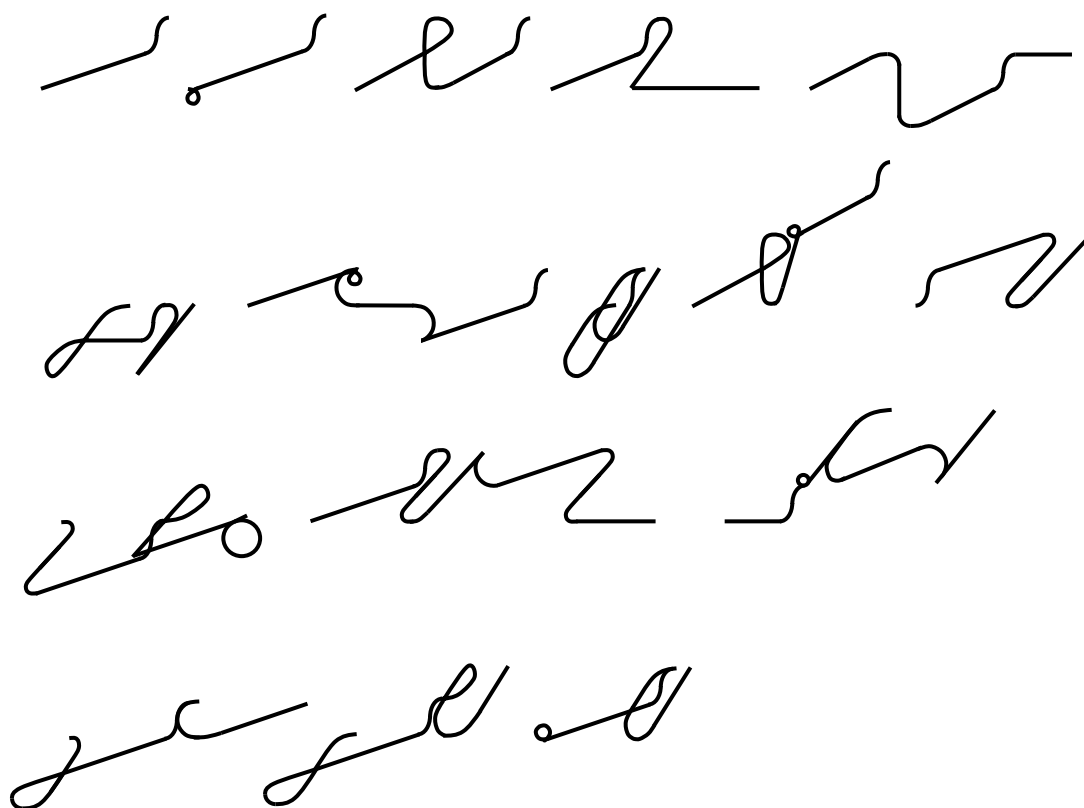
Jen post vicilo centra aproksimanto lipa, unu pli konsonanto versio de ŭ [v]:

43. Ekzerco skribi na ŭatŭatŭatŭatŭat:

44. Legu kaj skribu:

45. Skribu langole: *ĵaŭde antaŭen malgraŭ eŭropo kaŭri*

Palata centra aproksimanto

- *Palata centra aproksimanta minusketo estas duonalta mola streko falanta.*

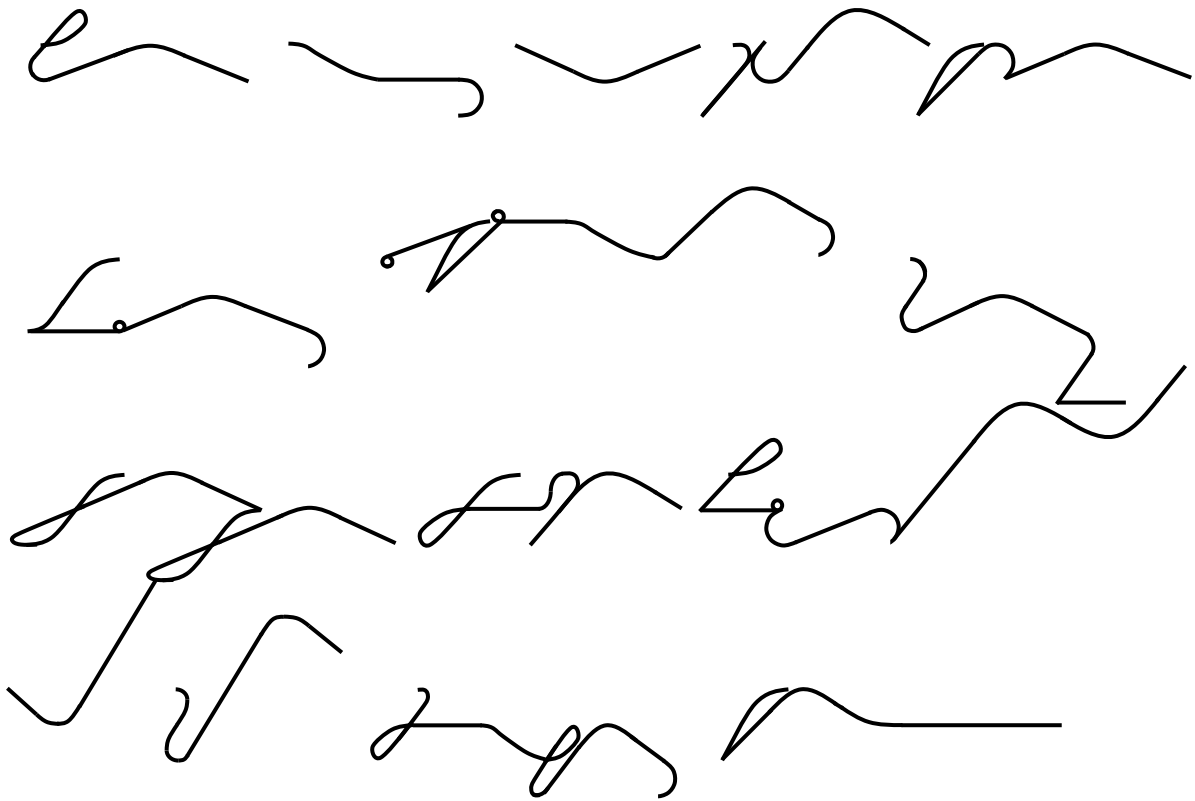
Jen post vicilo palata centra aproksimanto, la pli konsonanto versio de j [j]:

46. Ekzercu skribi na jajajajajaja:

47. Legu kaj skribu:

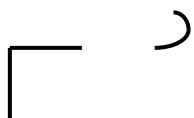

48. Skribu langole: *majo tajlandan vojon foje kajuto*

Vela centra aproksimanto

- *Vela centra aproksimanta minusklo estas duonalta duoncirklo supren.*

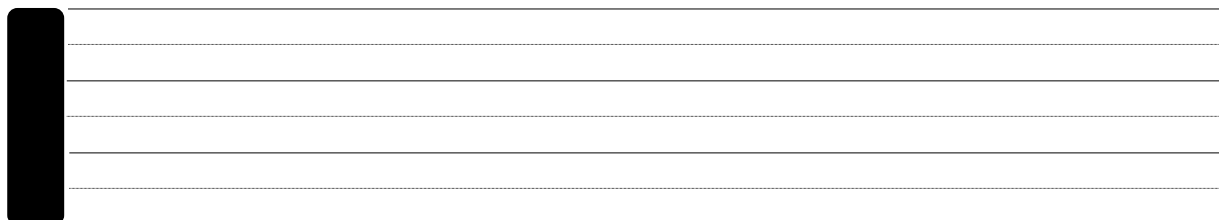
Jen post vicilo vela centra aproksimanto [u]:

49. Legu kaj skribu:

<france>

p f T u w B

Alveolaj frikativoj

Alveola sono fariĝas per lango sur alveolo, malantaŭ supraj dentoj. Espaj alveolaj sonoj estas c, d, l, n, r, s, t kaj z. Krom c, s kaj z, ĉiu el ili povas esti ĉu alveola ĉu postalveola.

- *Alveola frikativa minusketo estas duonalta cirklo.*
- *Senvoĉa frikativa cirklo sin turnas malsupren-dekstren.*

Jen alveola frikativo senvoĉa s [s] :

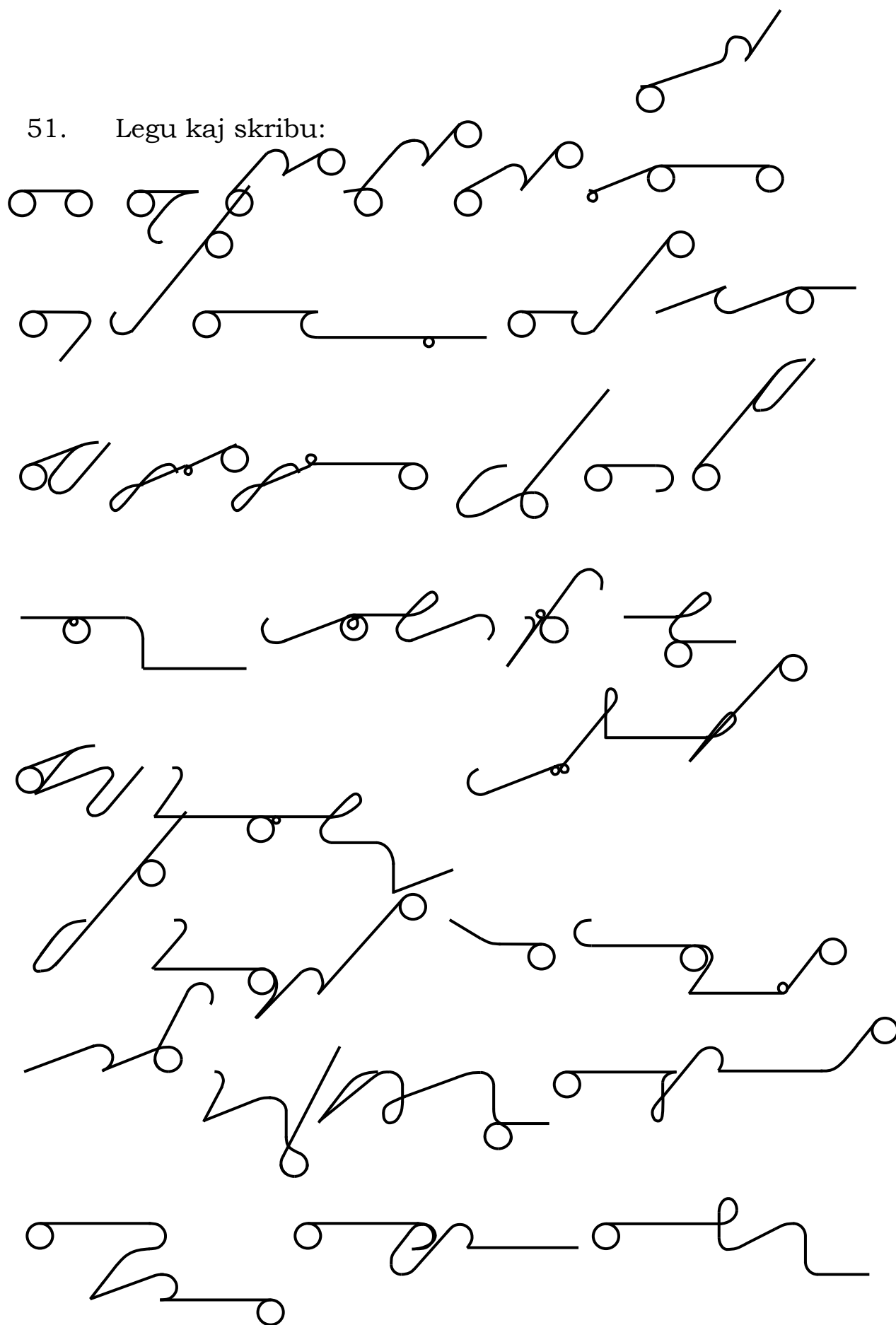
50. Ekzercu skribi na sesesesese:

Rimarkendas ke la espa "c" skribeblas per "ts":

51. Legu kaj skribu:

52. Skribu langole: *se fosis cent lacaj musonoj fosaĵojn kuŝus buso*

- *Nazalo antaŭ s fariĝas per kvazaŭ etendo aŭ "hoko" ĉe la s:.*

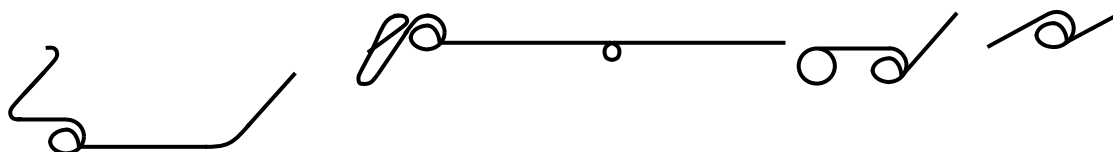
Jen nazala minusklido ns [ns]:

53. Ekzercu skribi na nsansansansansa:

54. Legu kaj skribu:

55. Skribu langole: *insida pensiulo*

- *Voĉa frikativa cirklo sin turnas supren-maldekstren.*

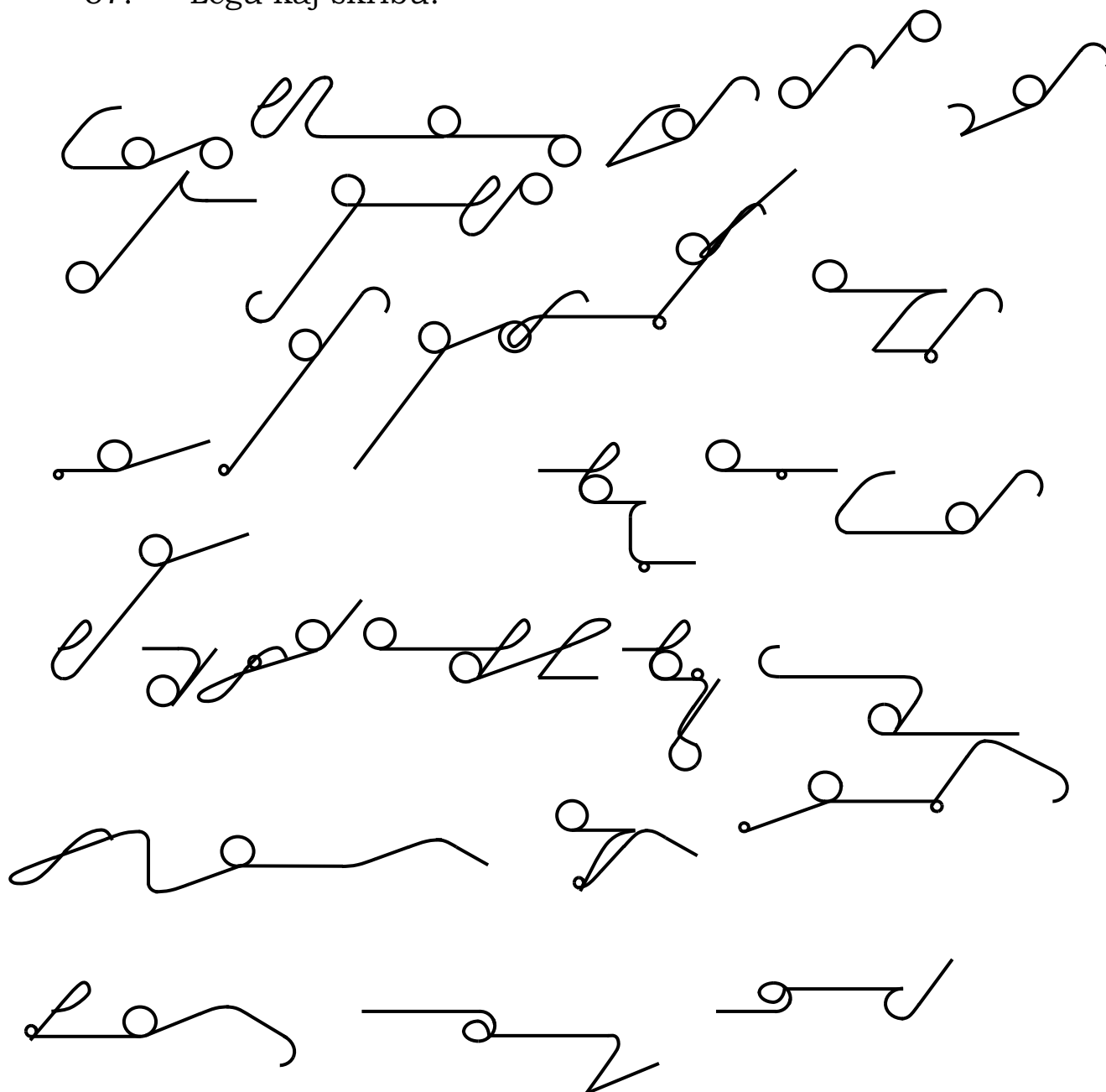
Jen alveola voĉa frikativo z [z] :

Q

56. Ekzercu skribi na zezezezezeze:

Q O O O O O

57. Legu kaj skribu:

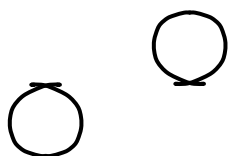
58. Skribu langole: *rezino brosilon bezonas peze zorga*

Dentaj frikativoj

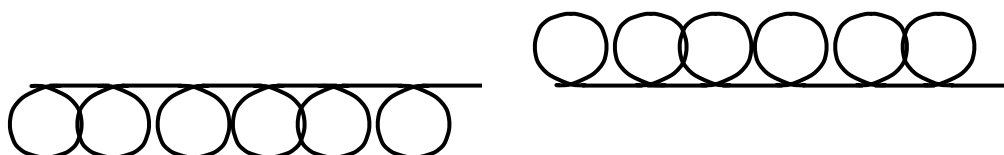
Denta sono fariĝas per lango sur antaŭaj dentoj. La espa lingvo ne havas dentan frikativon, sed d, l, n, r, kaj t povas esti dentaj.

- *Dentala frikativa minusketo estas tutalta cirklo.*

Jen dentaj frikativoj senvoĉa tx [θ] kaj voĉa dx [ð]:

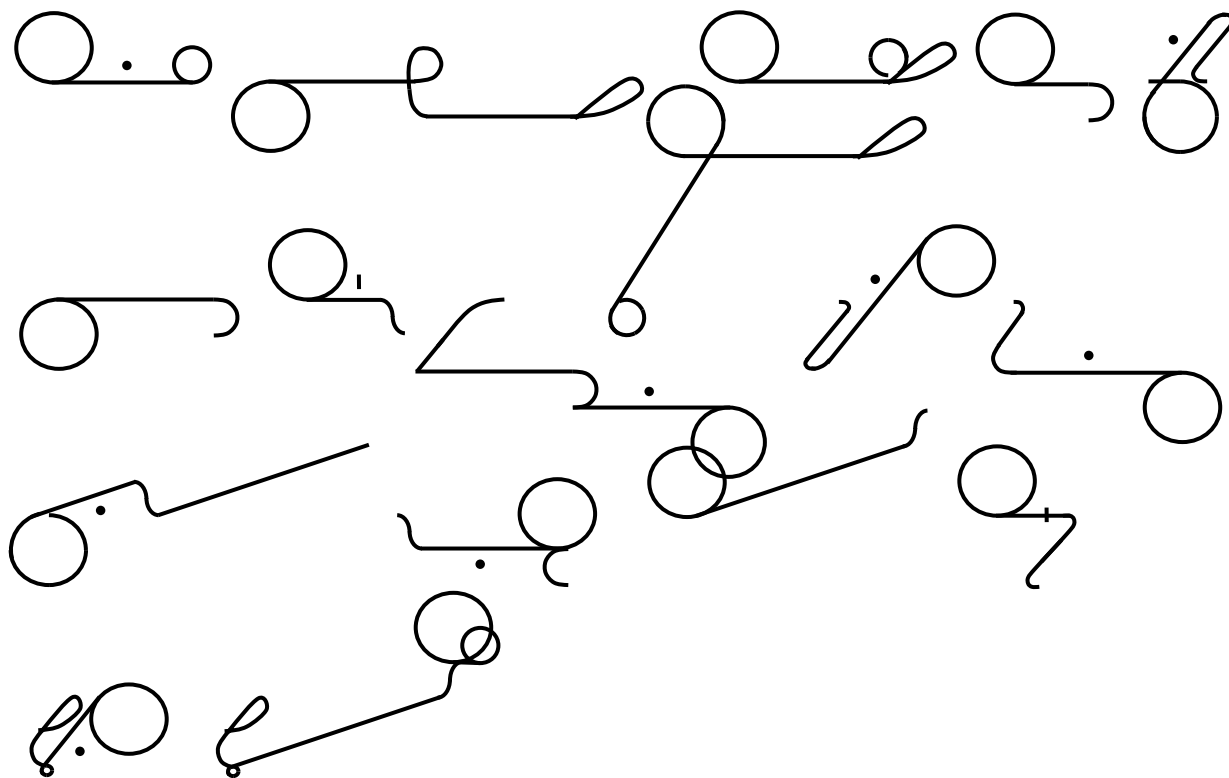

59. Ekzercu skribi na txetxetxetxetxetxe [θeθeθeθeθeθe] kaj dxedxedxedxedxedxe [ðeðeðeðeðeðe]:

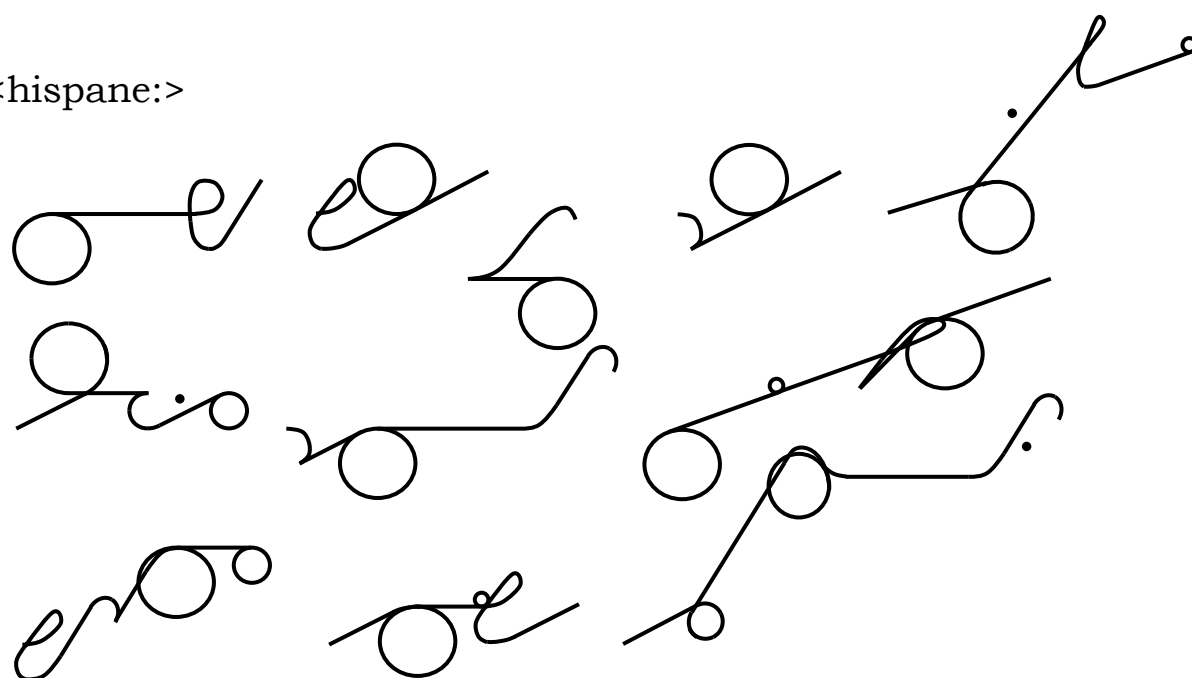

60. Legu kaj skribu:

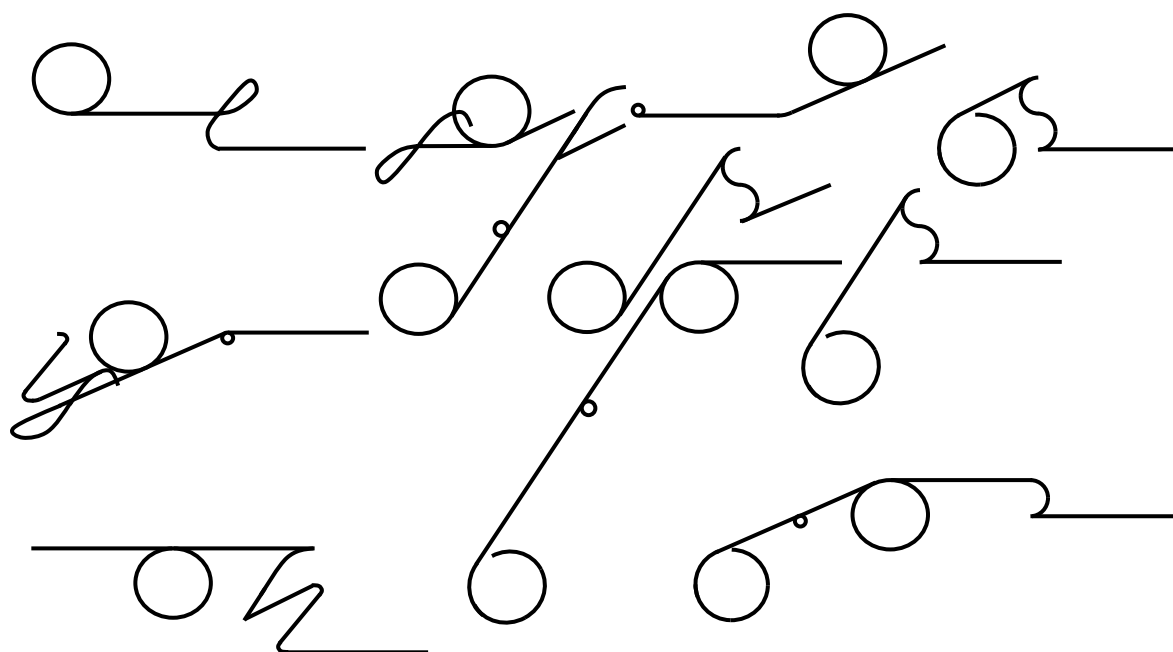
<angle:> #*Movu punktajn*

<hispane:>

<svahile:>

Glota frikativo

- *Glota senvoĉa frikativa minusketo estas nura vosta buklo, do ĝi duone altas.*

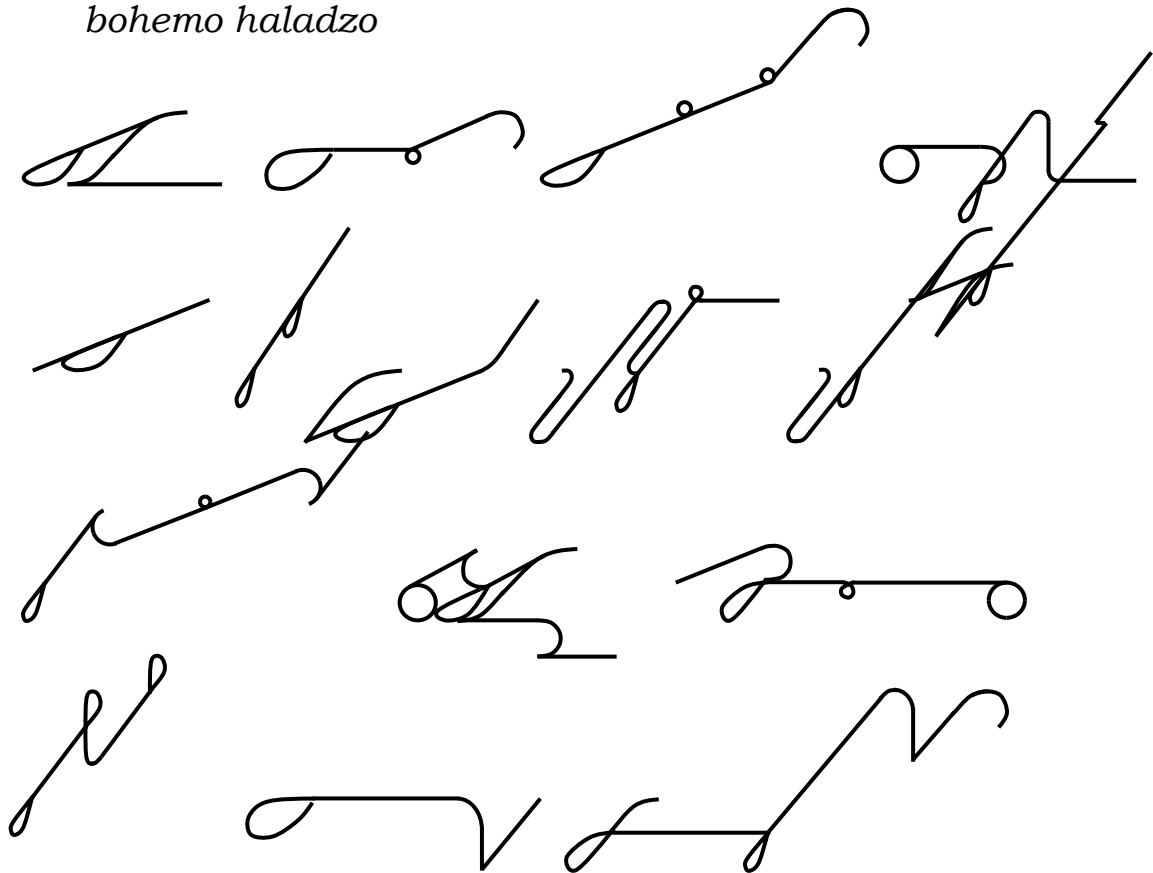
Jen ĝi, minusketo h [h]:

61. Ekzercu skribi na hehehehehe:

62. Legu kaj skribu: # *trohavas budho vilhelmo helveta*
bohemo haladzo

63. Skribu langole: *hundo havas fiherban kohorton pohore*
hirtan

Akcento

Se oni uzos langolan skribon por nur la internacia lingvo, ĉi tiu ĉapitro estas superflua.

Variojn de prononco – do ritmon de vorto – eblas montri per premo aŭ per signetoj super aŭ malsuper vortolinio.

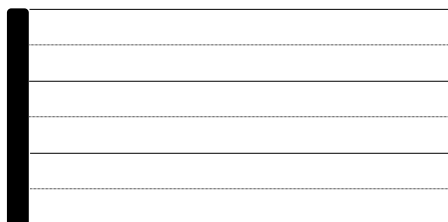
Premo

- *Akcenton aŭ plilongecon de sono - laŭ bezono de uzata lingvo - montras ke ĝi estas skribita per signo pli dika pro premo de skribilo.*

Multaj lingvoj skribataj per latindevena alfabeto montras tian akcenton aŭ plilongecon per duobla litero. Espe, pro reguleco de akcento, tia premo ne estas bezonata krom foje ĉe "fremdaj" vortoj kaj nomoj.

64. Legu kaj skribu:

<finne = suome>

<itale>

A set of five horizontal lines for handwriting practice, consisting of a solid top line, a dashed midline, and a solid bottom line, with a thick vertical line on the left side.

<svede>

A set of five horizontal lines for handwriting practice, consisting of a solid top line, a dashed midline, and a solid bottom line, with a thick vertical line on the left side.

Longo

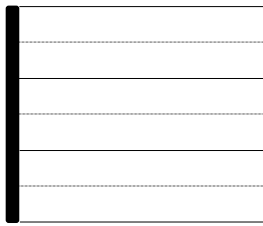
- *Premon de sono povas krome montri punkto. Punkto super vokala minusklo longigas la vokalon. Punkto sub vokala minusklo longigas la konsonanton sekvantan ĝin.*

65. Legu kaj skribu:

<finne = suome>

A set of five horizontal lines for handwriting practice, consisting of a solid top line, a dashed midline, and a solid bottom line, with a thick vertical line on the left side.

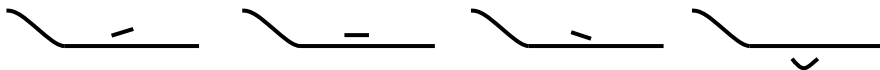
<hungare>

Tono

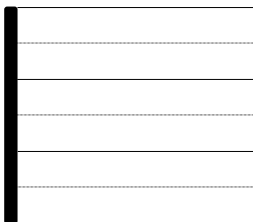
- *Streketo povas montri tonon. Malkruta streketo montras leviĝantan tonon, plata montras ebenan tonon, falanta streketo falantan tonon kaj onda streketo falantan kaj releviĝantan aŭ inverse. Tona streketo super vokala minusklo montras altan tonon kaj suba malaltan.*

Jen silabo ĵi kun altaj tonoj leviĝanta, ebena kaj falanta kaj malalta tono falanta kaj releviĝanta:

66. Legu kaj skribu:

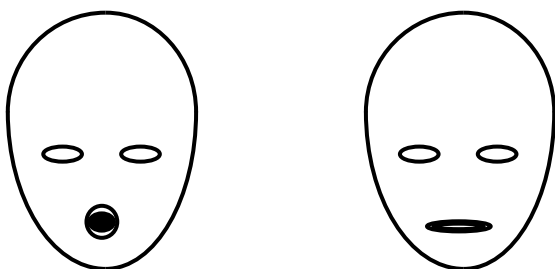
<ĉine>

Vokaloj ondaj

Se oni uzos langolan skribon por nur la internacia lingvo sonuskle, ĉi tiu ĉapitro estas superflua.

Per ondigoj pligrandiĝas nombro de vokaloj. Onda vokalo estu tiomete kurba ke malkresto de malkruta ondo nenie paralelu kun horizontala linio. Estas diferenco sona inter rektlipa kaj ronda vokalo. Jen ŝablone mienoj de ronda kaj rektlipa vokaloj:

Pli ronda vokalo

Malantaŭaj vokaloj universalaj estas rektlipaj, do espe e kaj i. Oni povas rondigi ilin per ondigi iliajn minusklojn.

- *Malantaŭa vokala minusklo fariĝas rondlipa per ondiĝo supren-malsupren kaj re. Same estas por centra aŭ vasta vokalo.*

Jen malantaŭaj vokaloj mezfermaj rektlipa e [e] kaj ronda [ø] kaj fermaj rektlipa i [i] kaj ronda [y]:

Pli rektlipa vokalo

Antaŭaj vokaloj universalaj estas rondaj, do espe o kaj u. Oni povas rektigi ilin per ondigi iliajn minusklojn, en inversa direkto ol rondigo.

- *Antaŭa vokala minusklo fariĝas rektlipa?rektlanga per ondiĝo dekstren-maldekstren kaj re. Same estas por centra aŭ vasta vokalo.*

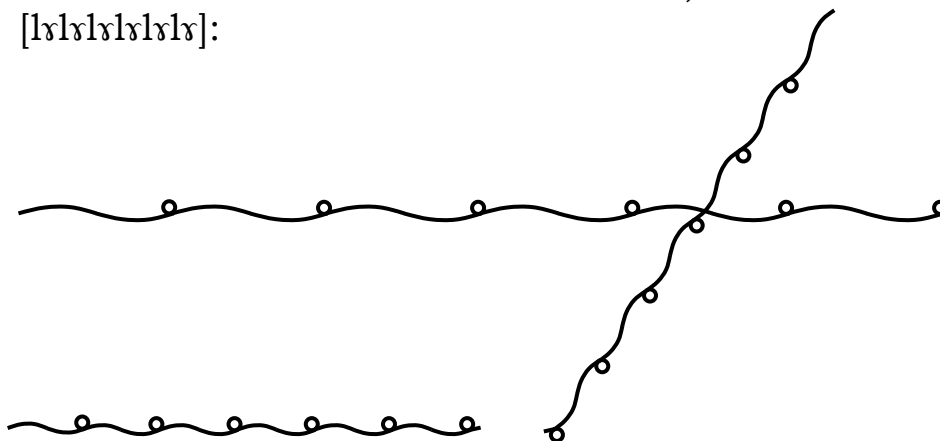
Jen antaŭaj vokaloj mezfermaj ronda o [o] kaj rektlipa [ʏ] kaj fermaj ronda u [u] kaj rektlipa [ɯ]

Jen centraj vokaloj mezfermaj malstreĉa [ə], ronda [ø] kaj rektlipa [ɐ] kaj fermaj ronda [u] kaj rektlipa [ɯ]:

67. Ekzercu skribi na ürürürürür, örörörörör kaj [ɮɮɮɮɮɮɮ]:

Pli vasta vokalo

Vokalon eblas iomete pli vastigi per orta streketo en loko de longeca punkto. Escepto estas plej vasta vokalo, malantaŭa a, kiu per orta streketo fariĝas antaŭa.

- *Se anstataŭ punkto super aŭ sub vokalo estas orta streketo, la vokalo estas iomete pli vasta. Se anstataŭ tiu orta streketo estas cirkleto, la vokalo nepre ne estas iomete pli vasta.*

Jen fermetaj vokaloj malantaŭaj rektlipa i [ɪ] kaj ronda [ʏ] kaj antaŭaj rektlipa [e] kaj ronda u [ʊ]:

Jen mezmalfermaj vokaloj malantaŭaj rektlipa e [ɛ] kaj ronda [œ], centraj rektlipa [ɜ], ronda [ɞ] kaj malstreĉa [ɐ] kaj antaŭaj rektlipa [ʌ] kaj ronda o [ɔ]:

Jen vokaloj malfermeta malantaŭa rektlipa [æ] – meze inter a kaj e – kaj malfermaj antaŭaj rektlipa [a] kaj ronda [ɒ] – tiuj estas do iomete pli malvastaj variantoj de a:

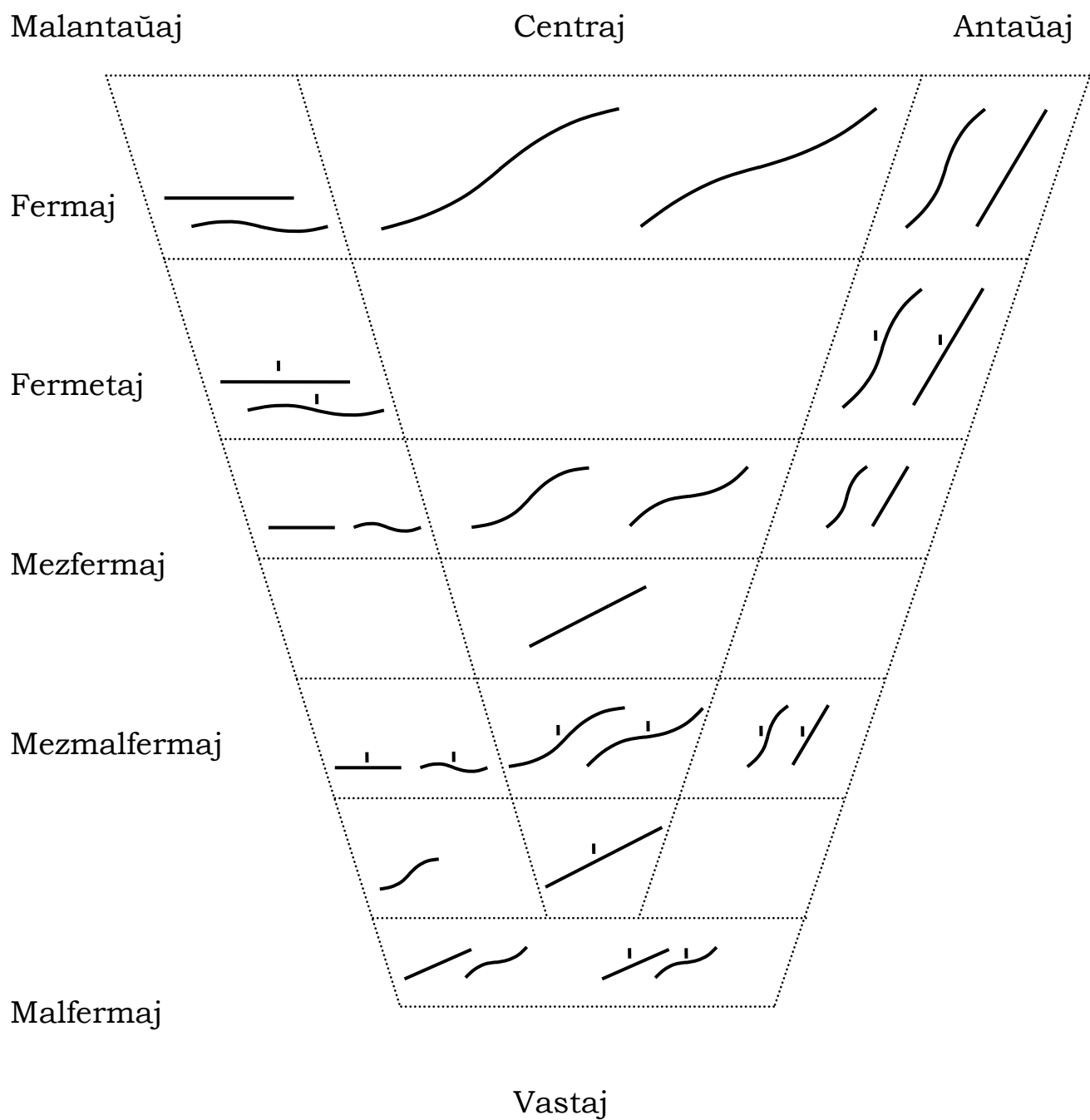
68. Legu kaj skribu:

<angle>

<france>

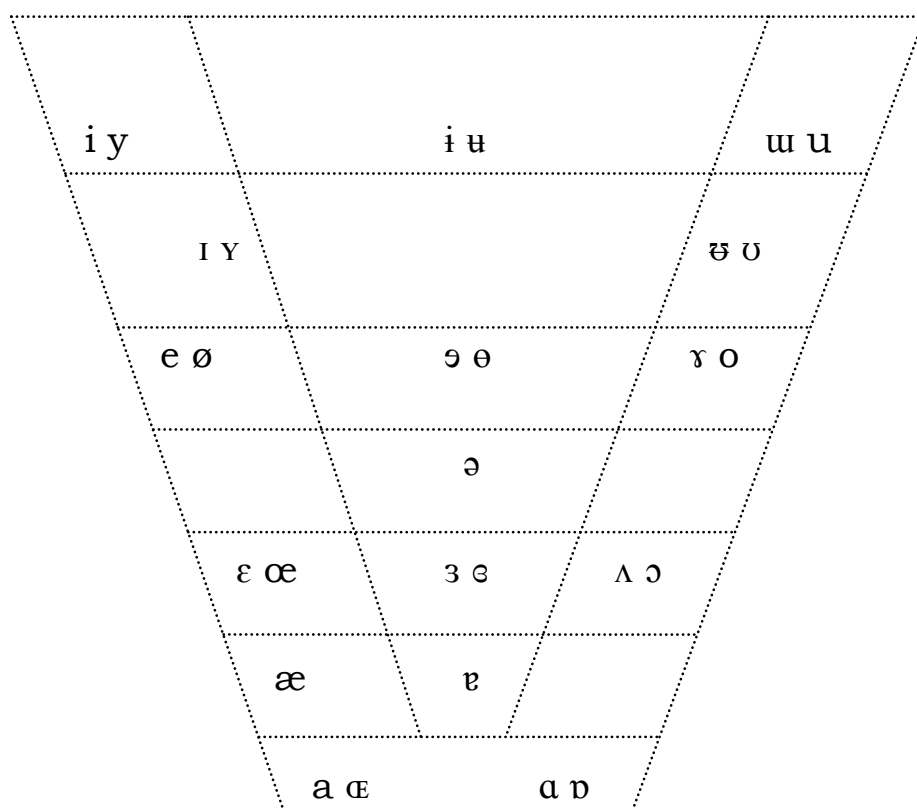
<svede> *selar sälar löder hör*

Vokala triangulo fonetika

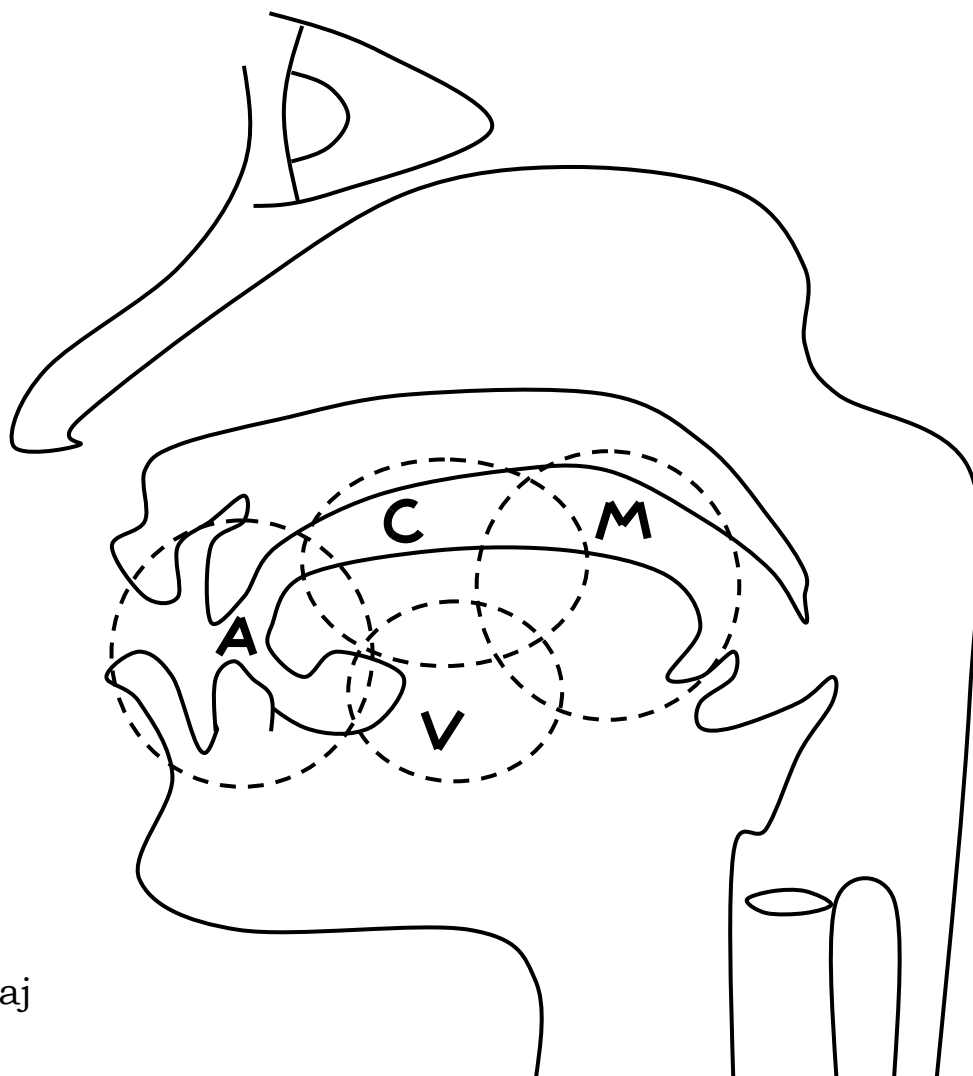

En paro da vokaloj, la maldekstra estas pli rektlipa kaj la dekstra – aŭ foje malsupra – estas pli ronda.

Por komparo, jen la sama vokala triangulo kun signoj de Internacia Fonetika Alfabeto:

La vokaloj formiĝas en jenaj partoj de buŝo. Ju pli vasta vokalo, des pli malferma la buŝo:

A. Antaŭaj
C. Centraj
M. Malantaŭaj
V. Vastaj

69. Legu kaj skribu:

<angle> *reddish green grinning brilliant*

<japane>

A set of horizontal lines for handwriting practice. It consists of a solid top line, a dashed midline, and a solid bottom line. There are four additional solid lines below the bottom line, creating a total of five rows for writing practice.

<svede>

A set of horizontal lines for handwriting practice. It consists of a solid top line, a dashed midline, and a solid bottom line. There are four additional solid lines below the bottom line, creating a total of five rows for writing practice.

<turke>

A set of horizontal lines for handwriting practice. It consists of a solid top line, a dashed midline, and a solid bottom line. There are four additional solid lines below the bottom line, creating a total of five rows for writing practice.

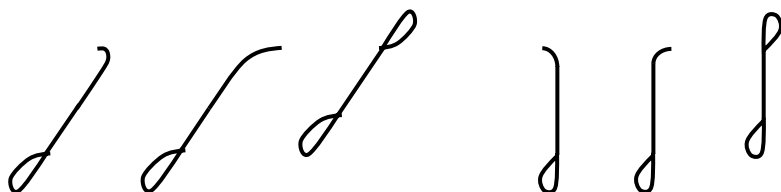
Minusklidoj ceteraj

Afrikatoj

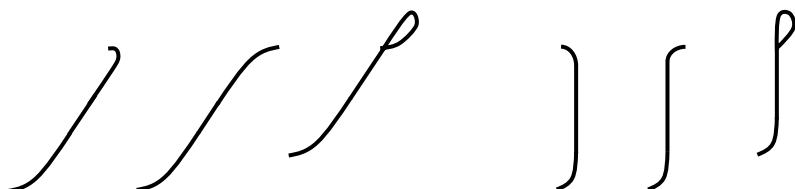
Afrikato estas sono kunmetita el plozivo kaj posta frikativo.

- *Minusklido de plozivo kaj frikativo same komenciĝas kiel sia plozivo kaj duoble altas.*
- *Minusklido de afrikato, tio estas plozivo sekvata de samloka frikativo, finiĝas kiel sia frikativo.*

Jen senvoĉaj afrikataj minusklidoj postalveola ĉ [tʃ], lipa pf [pf] kaj velara kĥ [kx] kaj poste nazalaj postalveola nĉ [ntʃ], lipa mpf [mpf] kaj velara nkĥ [ŋkx]:

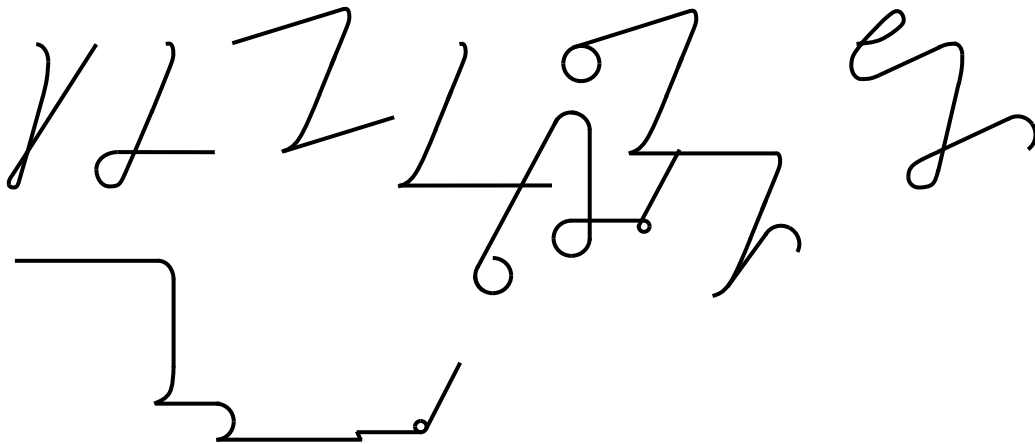

Jen voĉaj afrikataj minusklidoj postalveola ĝ [d~], lipa bv [bv] kaj velara [g~] kaj poste nazalaj postalveola nĝ [nd~], lipa mbv [mbv] kaj velara [ng~]:

Afrikato kiu finiĝas per alveola aŭ denta frikativo ne bezonas propran minusklidon.

70. Legu kaj skribu:

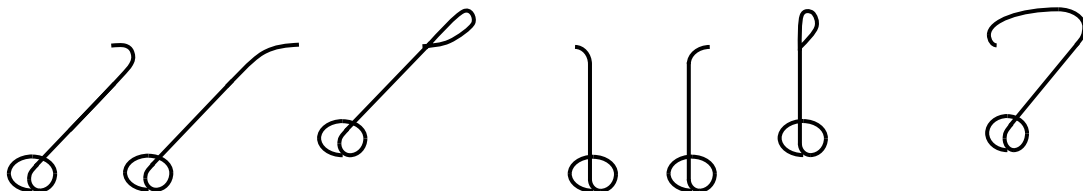
71. Skribu langole: *dimanĉe ĝeno kaĝan sonĝon suĉis*

Malafrikatoj unulokaj

Malafrikato estas sono kunmetita el frikativo kaj posta plozivo.

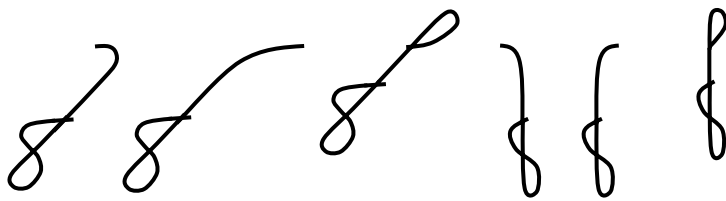
- *Minusklido de senvoĉa malafrikato unuloka duoble altas kaj finiĝas per duonalta cirklo supren-maldekstren trans sia dorso.*

Jen malafrikatoj unulokaj senvoĉaj postalveola ŝt [ʃt], lipa fp [fp] kaj vela ĥk [xk], iliaj nazaloj nŝt [nʃt], mfp [mfp] kaj nĥk [ŋxk] kaj laste alveola senvoĉa malafrikato st [st]:

- *Minusklido de voĉa malafrikato unuloka duoble altas kaj finiĝas per duonalta turno supren-maldekstren trans sia dorso, sekvata de duonalta turno supren-dekstren denove trans sia dorso.*

Jen malafrikatoj unulokaj voĉaj ĵd [ʒd], vb [vb] kaj velara [ɣg] kaj iliaj nazaloj nĵd [nʒd], mvb [mvb] kaj velara [ŋɣg]:

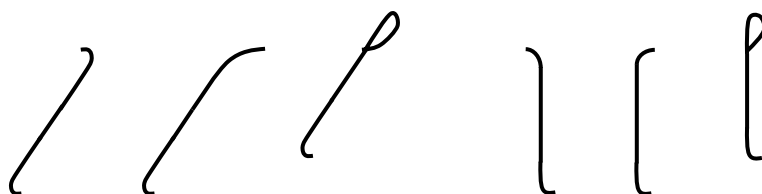

Sibla malafrikatoj

En sibla malafrikato la frikativo ĉiam estas koronala, plej ofte alveola, tio estas senvoĉa s [s] aŭ voĉa z [z].

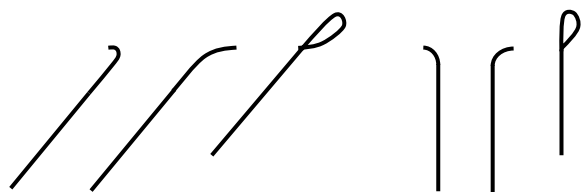
- *Minusklido de senvoĉa sibla malafrikato duoble altas kaj finiĝas mole.*

Jen sibla malafrikatoj sen voĉaj st, sp kaj sk kaj poste iliaj nazaloj nst, msp kaj [ŋsk]:

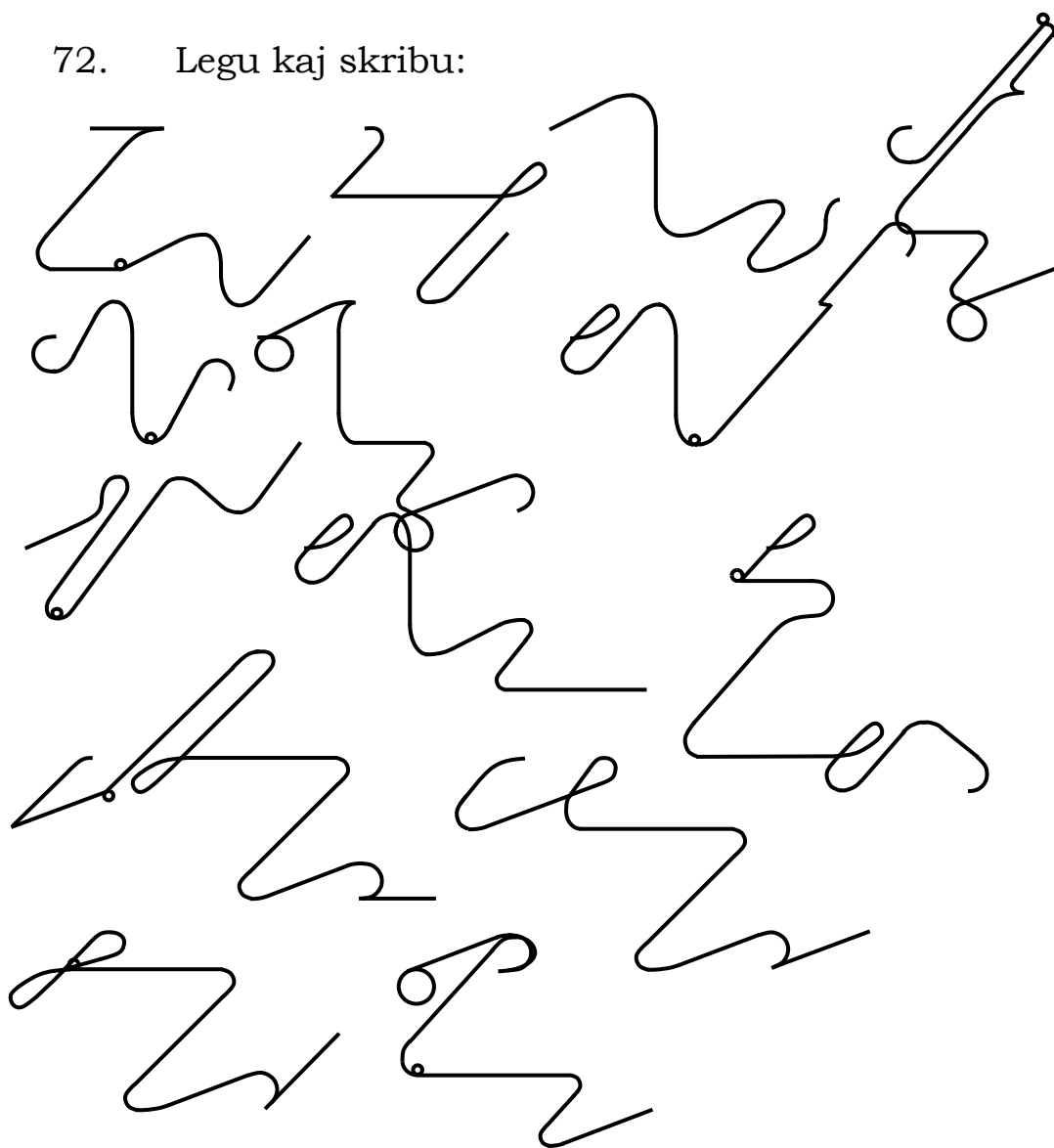

- *Minusklido de voĉa sibla malafrikato duoble altas kaj finiĝas pinte.*

Jen siblaj malafrikatoj voĉaj zd, zb kaj zg kaj poste iliaj nazaloj
nzd, mzb kaj [ŋzg]:

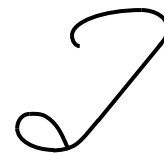

72. Legu kaj skribu:

73. Skribu langole: *osto kreski krespo vasta kuspo vespo
paskan faskon viskian kristnaskon aŭstralia balonsportoj
hejmspongo enskribi instalon*

Konsonantoj ceteraj

Se oni uzos langolan skribon por nur la internacia lingvo sonuskle, ĉi tiu ĉapitro estas superflua.

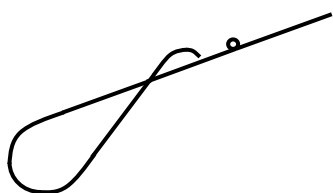
Frapetoj

Frapeto fariĝas kiel unuopa vibro de vibranto. Alivorte ĝi estas voĉa ploziveto sen aera premo aŭ blovo. Frapetoj foje nomiĝas batetoj. Frapeton la espa lingvo ne havas. Jen frapetoj alveola, lipa kaj vela kaj poste iliaj nazaloj:

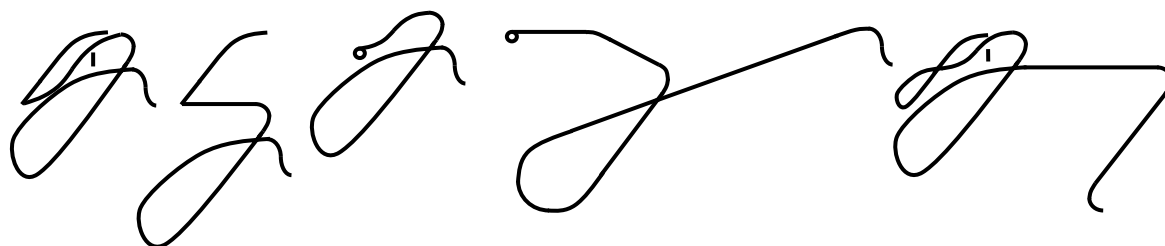

74. Legu kaj skribu:

<karange>

<angle-usone>

<germane-malaltsakse>

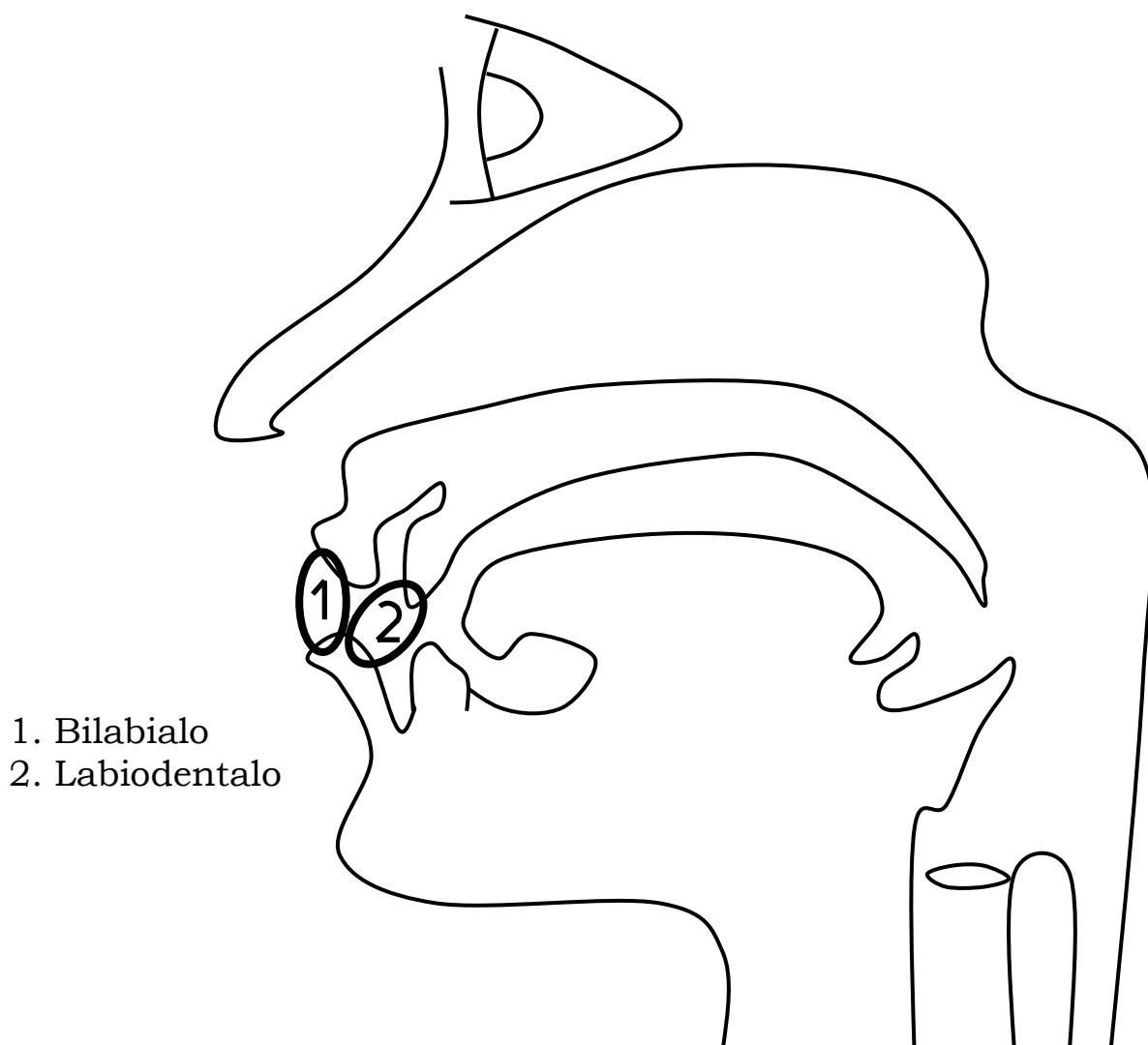

Precizigoj ĉe lipoj kaj koronalo

Lipaj sonoj

La espaj labialaj sonoj p, b, m, f kaj v strikte ne apartenas al sama klano. Dum p, b kaj m formiĝas inter supra kaj malsupra lipoj, f kaj v formiĝas inter supraj dentoj kaj malsupra lipo. Simile okazas en multaj lingvoj kaj ĝenerale ne endas distingi inter dulipa kaj lipodenta klanoj da sonoj. Sed en lingvo kie oni tion bezonas, langole oni povas.

Ĉi suba sekca bildo montras tuŝejojn de sonoj dulipaj (bilabialoj) kaj lipodentaj (labiodentaloj).

Ju pli "perdente" labialo formiĝas, des pli longa aŭ "onda" estas ĝia retroa komenco.

- *En lingvo kie endas distingi inter bilabialoj kaj labiodentaloj, dulipa minusklo komenciĝas nur plate retroen dum lipodenta ekas iom supren retroen, post kio ĝi similas al dulipa minusklo. Minusklo de labiodentalo per malsupraj dentoj kontraŭ supra lipo komenciĝas malsupren retroen, post kio ĝi similas al ordinara lipodenta minusklo.*

Jen dulipaj plozivoj voĉa b [b] kaj senvoĉa p [p], nazalo m [m] kaj frikativoj senvoĉa [ɸ] kaj voĉa [β] :

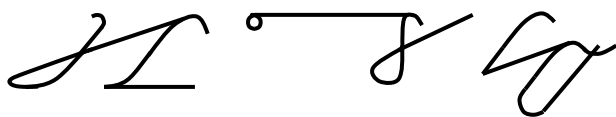
Jen lipodentaj nazalo [~] kaj frikativoj senvoĉa f [f] kaj voĉa v [v] :

Jen senvoĉa frikativo per malsupraj dentoj kontraŭ supra lipo (mankas simbolo en Internacia Fonetika Alfabeto):

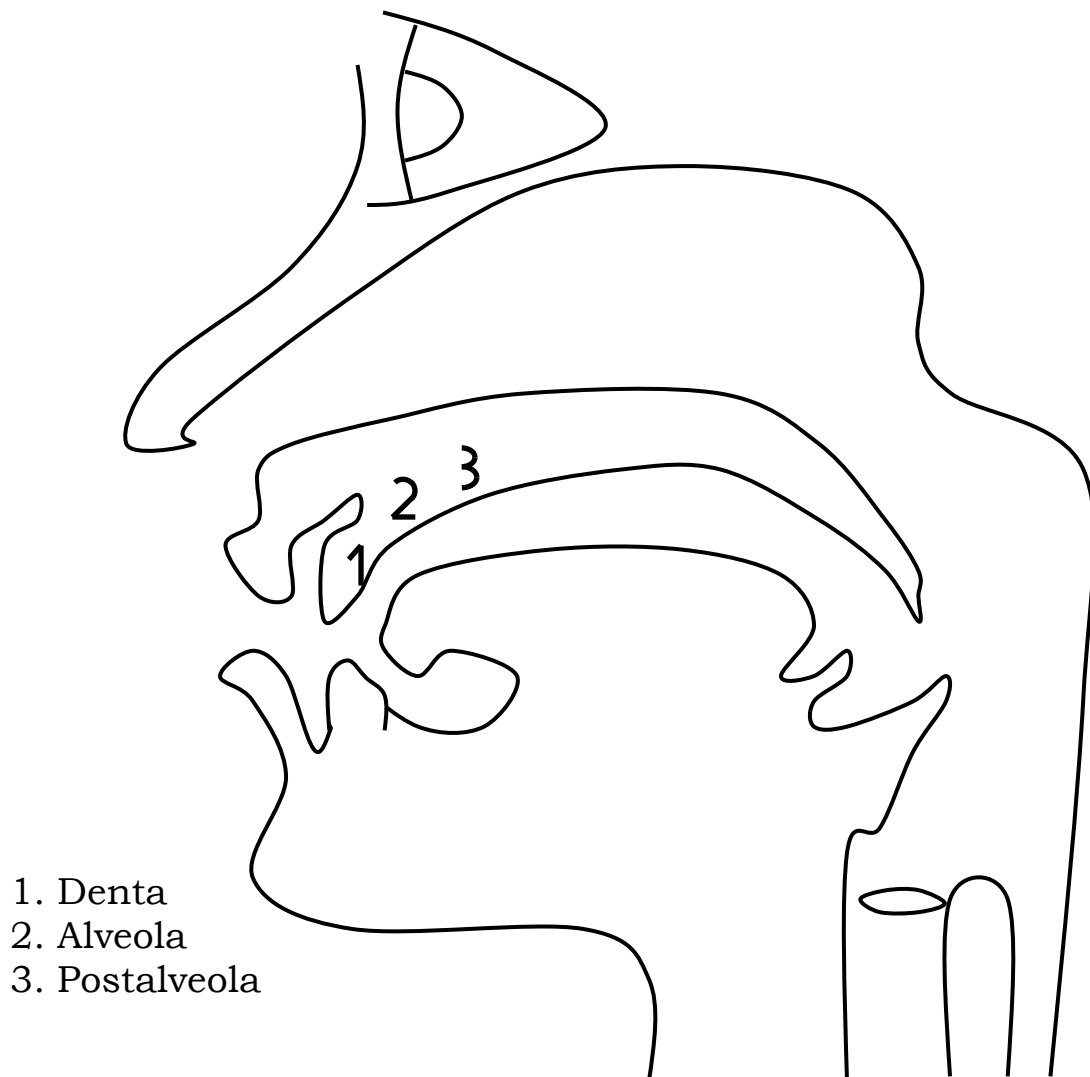

75. Legu kaj skribu:

Koronalaj sonoj

Jena bildo montras koronalajn sonejojn de langopinto:

Vere do estas tri klanoj da alveolaj sonoj: dentaloj, alveolaroj kaj postalveolaroj. En plej multaj lingvoj ili ne diferencas krom ĉe frikativoj. Pro tio, postalveolaj signoj, kiujn en antaŭa ĉapitro ni rigardis, ofte uzeblas je ĉiuj alveolaj nefrikativoj. Frikativoj alveolaj distingeblas per minuskletoj.

Tamen kelkaj lingvoj apartigas ankaŭ inter nefrikativaj alveolaj sonoj. En tiuj lingvoj dentaj kaj alveolaj sonoj bezonas po propran "kapon".

- *Se distingendas inter nefrikativoj dentaj, alveolaj kaj postalveolaj, tiam postalveola minusklo komenciĝas plej mole. Alveola minusklo komenciĝas per duonalta retroa turno supren kaj larĝe, post kio ĝi similas al postalveola minusklo. Denta minusklo komenciĝas per tutalta retroa turno supren kaj larĝe, post kio ĝi similas al postalveola minusklo.*

Postalveola konsonanto fariĝas per langopinto inter alveolo kaj palato. Espaj postalveolaj sonoj estas ŝ, ĵ, malantaŭaj t, d, n, l kaj foje r. Jen postalveolaj plozivoj senvoĉa t [t] kaj voĉa d [d], nazalo n [n], frikativoj senvoĉa ŝ [] kaj voĉa ĵ [] kaj aproksimanto []:

Alveola konsonanto fariĝas per langopinto ĉe alveolo. Espaj alveolaj sonoj estas mezaj t, d, n, l, r, s kaj z. Jen alveolaj plozivoj senvoĉa t [t] kaj voĉa d [d], nazalo n [n], frikativoj senvoĉa s [s] kaj voĉa z [z], aproksimantoj centra [] kaj laterala [l] kaj vibranto [r]:

Jen nepre alveolaj afrikatoj senvoĉa c [ts] kaj voĉa dz [dz], malafrikatoj voĉa zd [zd], senvoĉa st [st] kaj denove senvoĉa st [st], frapeto [] kaj *fine alia neuzata signo*:

Rimarku tamen ke afrikatoj kaj malafrikatoj pli facile skribeblas per frikativaj minuskloj.

Kiam estas bezono precizigi la elparolon de alveola sono, eblas per streketo distingi inter sonoj alveololamena, kie langodorso plej proksimas al alveolo, kaj alveoloapikala, kie langopinto direktas supren. Jen du alveololamenaj (per streketoj plataj) plozivoj kaj du alveolopintaj (per streketoj ortaj) frikativoj:

Denta konsonanto fariĝas per langopinto ĉe antaŭaj supraj dentoj. Espaj dentaloj estas t, d, n, l kaj r. Espaj frikativaj dentaloj ne estas. Jen minuskloj de dentaj plozivoj voĉa d [d] kaj senvoĉa t [t], nazalo n [n] kaj frikativoj senvoĉa tx [~] kaj voĉa ĵ [~]:

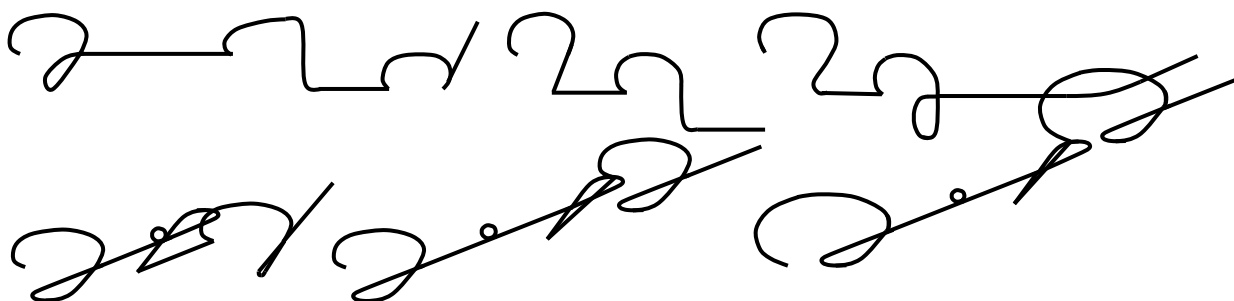
Jen minuskloj de dentaj lateralo [l], nazalo n [n] kaj nazala plozivo voĉa [nd]:

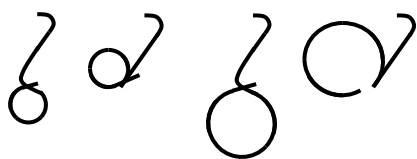
Ankaŭ dentaj sonoj havas tri kategoriojn, distingeblajn per streketo aŭ cirkleto. Jen ili, dentaj plozivoj bidentaj (cirkleto) kaj frikativoj interdentaĵaj (streketo plata) kaj langolipaj (streketo orta):

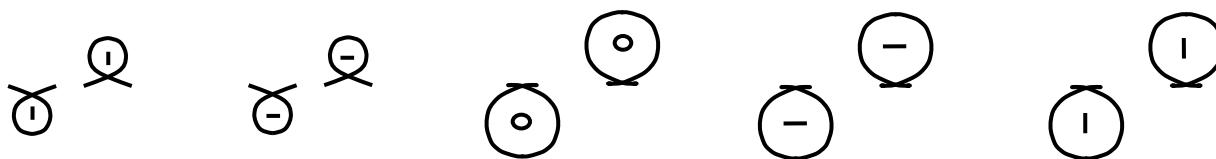
76. Legu kaj skribu:

Rimarku tamen ke afrikatoj kaj malafrikatoj pli facile skribeblas per frikativaj minuskloj. Jen afrikatoj skribitaj per tiaj cirkloj c, dz, ttx kaj ddx:

Jen frikativaj minuskloj alveolopintaj, alveololamenaj, bidentaj, interdentaĵaj kaj langolipaj:

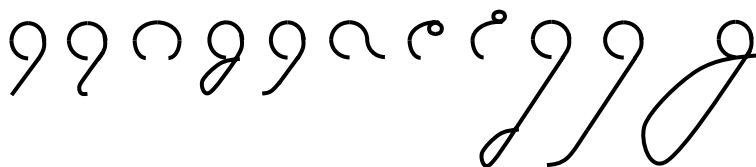
Alilokaj konsonantoj

Retrofleksaj

Retrofleksa konsonanto fariĝas per pinto de lango turnita malantaŭen tiel ke ĝia malsupra flanko proksimas aŭ tuŝas al palato. Espaj retrofleksoj ne estas.

- *Retrofleksa minusklo komenciĝas per duonalta retroa turno supren, post kio ĝi similas al postalveolara minusklo.*

Jen minusklegoj de retrofleksaj plozivoj voĉa [~] kaj senvoĉa [~], nazalo [~], frikativoj senvoĉa [~] kaj voĉa [~], aproksimantoj centra [] kaj laterala [~], vibranto [~], afrikatoj senvoĉa [~] kaj voĉa [~] kaj frapeto:

77. Legu kaj skribu:

<hinde:>

<hinde>

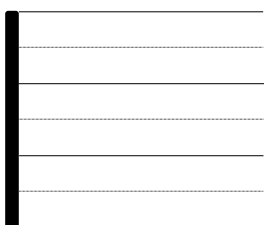
retrofleksajn frapetojn. En la hinda estas tri,

simpla retroflekso frapeto kiel en [bɐɽɑ:] granda,

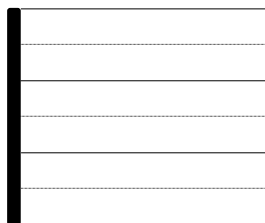
murmurata retroflekso frapeto kiel en [koɽʰi:] leprulo, (#**Metu ĉe Glotajn**) kaj

retroflekso nazala frapeto en la hindigita prononco de sanskrita [mɐʃi] rubeno.

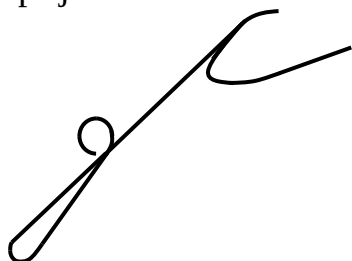
<nordsvede:>

<norvege:>

<valpirje>

<vjetname:>

Palataj

Palata konsonanto fariĝas per meza supra parto de lango kontraŭ palato. Ununura espaj palata konsonanto estas la centra aproksimanto j [j]. Tamen ankaŭ nj kuntirita al unusono estus palata nazalo.

- *Palata minusklego komenciĝas pinte.*

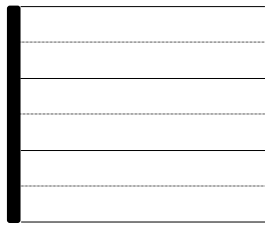
Jen minusklegoj de palataj plozivoj voĉa [tʃ] kaj senvoĉa [tʃ̥], nazalo [tʃ̥̃], frikativoj senvoĉa [ç] kaj voĉa [ç̥] kaj laterala aproksimanto [j] :

/ / | / / ✓

78. Legu kaj skribu:

<france:>

<hispane:>

<hungare:>

Uvulaj

Uvula konsonanto fariĝas per malantaŭa parto de lango ĉe uvulo, tio estas post velo. Uvulan konsonanton la espa ne havas.

- *Uvula minusklo komenciĝas per larĝa duonalta buklo.*

Jen uvulaj plozivoj voĉa [G] kaj senvoĉa [q], nazalo [N], frikativoj senvoĉa [] kaj voĉa [], vibranto [R], afrikatoj senvoĉa [] kaj voĉa [] kaj frapeto []::

79. Legu kaj skribu:

<arabe:>

Faringaj

Faringa konsonanto fariĝas per Faringan konsonanton la espa ne havas.

#Vikie:

faringala alproksimanto	Miŝnaa hebrea	ח'	['ħaː.jin]	la litero 'áyin	
ħ	senvoĉa faringala frikativo	Miŝnaa hebrea	ח	[ħeːθ]	la litero hêt

IPA	Description	Example (Somali)		
		Orthography	IPA	Meaning

ʕ [pharyngeal approximant](#)
 ɦ [voiceless pharyngeal fricative](#)

caadi
 xood

[ʕa:di] normal
 ɦ [ɦol] ([help·info](#)) cane

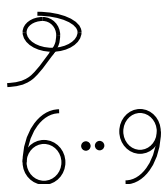
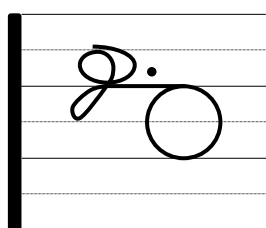
- *Faringa minusklo komenciĝas per duonalta cirklo malsupren kaj poste dividas tiun cirklon per similo al postalveola minusklo.*

Jen minusklegoj de faringaj frikativoj senvoĉa [ʕ] kaj voĉa [ɦ] kaj centra aproksimanto [ʕ], kiu estas falanta minuskleton:

80. Legu kaj skribu:

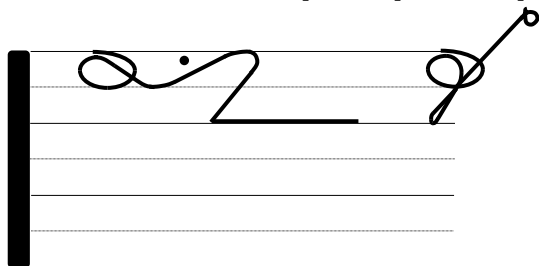
<hebreë - miŝnae> [he:θ]

.

⋮

<somale> caadi [ʕa:di] xood [ɦol]

Epiglotaj

Epiglota konsonanto fariĝas per Epiglotan konsonanton la espa ne havas.

#Vikie:

senvoĉa epiglotala plozivo	Agula		jaʔ	centro
ʕ	voĉa epiglotala frikativo aŭ alproksimanto			
H	senvoĉa epiglotala frikativo	Agula		mɛH selakto

Contrastive pharyngeals and epiglottals are known only from the Richa dialect of [Aghul](#), a [Lezgian language](#) of [Dagestan](#).^[2] /ħaw/ "udder" vs. /ħatʃ/ "apple" and /ʕan/ "belly" vs. /ʕakʷ/ "light".

- *Epiglota minusklo komenciĝas per duonalta duoncirklo antaŭen malsupren kaj poste tutalta retroa turno supren. De tie ĝi similas al postalveola minusklo, trian fojon trafanta en sama kruca punkto.*

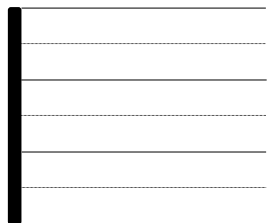
Jen epiglotaj plozivo voĉa [~] kaj frikativoj senvoĉa [H] kaj voĉa [~], vibranto, senvoĉa afrikato kaj frapeto, poste iliaj nazaloj ploziva kaj frikativaj kaj fine epiglota nazala minusklego:

Epiglota nazala minusklo utilas por montri ke la vokalo antaŭ ĝi estas nazala.

81. Legu kaj skribu:

<france> # *un bon vin blanc pendant ingrédient rien tranquille*

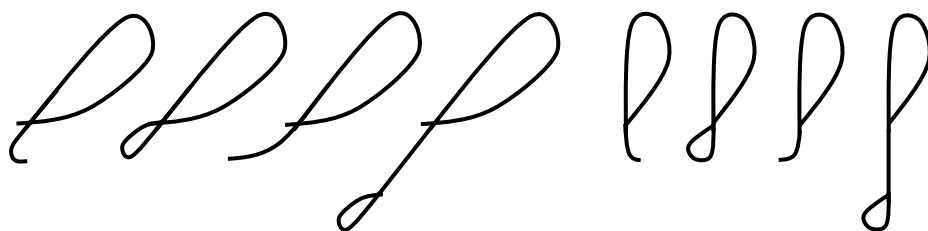

Glotaĵ

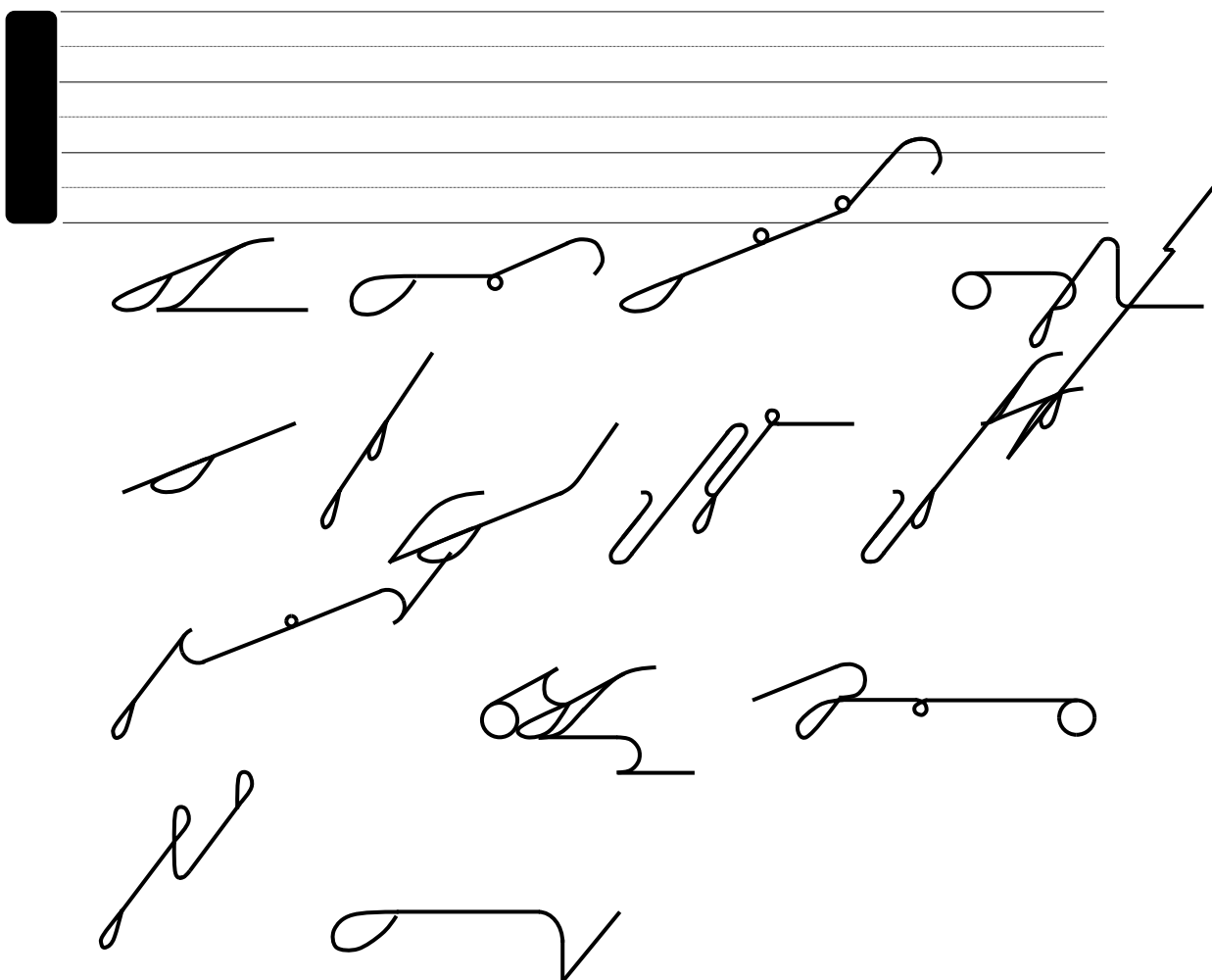
Glota konsonanto fariĝas per Espa glota sono estas h.

- *Glota minusklego komenciĝas per unukajduonalta buklo supren.*

Jen minusklegoj de glotaj plozivo senvoĉa [], frikativoj senvoĉa h [h] kaj voĉa [], afrikato senvoĉa [] kaj poste iliaj nazaloj:

82. Legu kaj skribu: <hinde> retrofleksa frapeto kun glota voĉa

Lateralaj konsonantoj

Lateralaj konsonantoj fariĝas per flanko de lango kontraŭ vangaj dentoj (premolaroj kaj molaroj). Lateralaj konsonantoj laŭ la esprimo ne havas krom lateralajn alveolan aproksimantojn l [l].

- *Lateraligata minusklo komenciĝas per duoble alta retroa turno supren kaj larĝe dekstren, post kio ĝi similas al sia nelateralaj minusklo.*

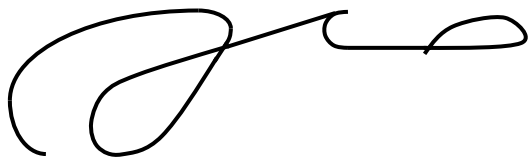
Alveololateralaj

Jen minusklegoj de alveololateralaj plozivoj voĉa "dl" [] kaj senvoĉa "tl" [] kaj frikativoj senvoĉa "hl" [~] kaj voĉa [~] :

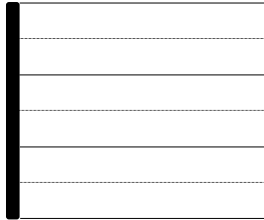
83. Legu kaj skribu:

<japane> /la:men/ alveolara laterala frapeto

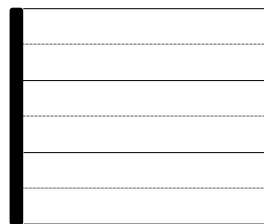

<kimre>

<tsūane>

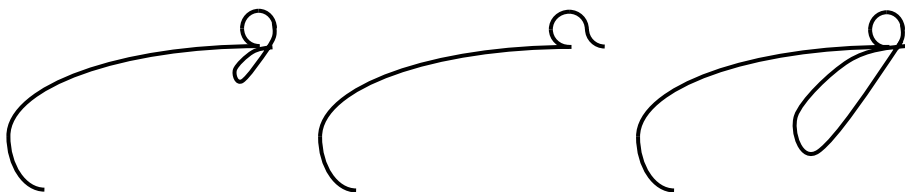

<zulue> lwezinhlamvu isihlangu edlubhe ndlela

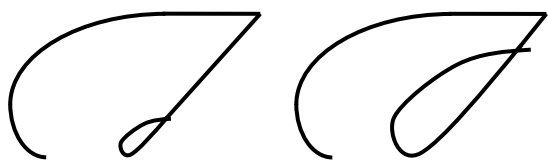
Retrofleksolateralaj

Jen retrofleksolateralaj frikativo senvoĉa, aproksimanto kaj frapeto:

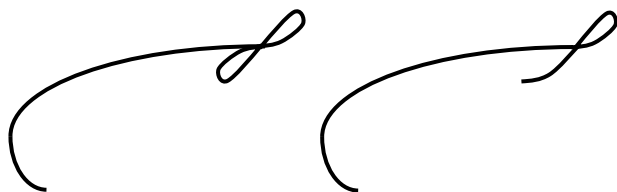
Palatolateralaj

Jen palatolateralaj afrikato senvoĉa kaj frapeto:

Velolateralaj

Jen velolateralaj frikativoj senvoĉa kaj voĉa:

Dulokaj konsonantoj

Dulokan konsonanton la espa ne havas.

Uvulokombinaj

- *Uvulokombina duloka minusklo komenciĝas per tutalta retroa turno supren kaj larĝe dekstren, post kio ĝi similas al sia neuvula minusklo.*

Uvulo-faringe

Uvulofaringa konsonanto fariĝas per ... Jen uvulofaringaj frikativoj senvoĉa kaj voĉa []:

Uvulo-epiglote

Uvuloepiglota konsonanto fariĝas per ... Jen uvuloepiglotaĵoj plozivo voĉa [], frikativoj senvoĉa [] kaj voĉa [] kaj nazalo:

Alveolokombinaj

- *Alveolokombina duloka minusklo komenciĝas per duonalta retroa turno supren kaj larĝe dekstren, post kio ĝi similas al sia nealveola minusklo.*

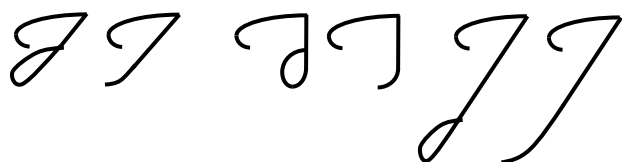
Alveolo-lipe

Alveololipa konsonanto fariĝas per ... Jen alveololipaj plozivoj voĉa [] kaj senvoĉa [], frikativoj senvoĉa [~] kaj voĉa [~] kaj nazalo kaj ties nazalaj minusklidoj:

Alveolo-palate

Alveolopalata konsonanto fariĝas per meza supra parto de lango kontraŭ palato dum langopinto proksimas al alveolo. Jen alveolopalataj frikativoj senvoĉa [ç] kaj voĉa [ʒ] kun siaj nazaloj [] kaj [], kaj afrikatoj senvoĉa [tʃ] kaj voĉa [dʒ]:

Alveolo-vele

Alveolovela konsonanto fariĝas per ... Jen alveolovelaj senvoĉa frikativo kaj laterala aproksimanto []:

Lipokombinaj

- *Lipokombina duloka minusklo komenciĝas per duoble alta retroa turno supren, post kio ĝi similas al sia nelipa minusklo.*

Lipo-postalveole

Lipopostalveola konsonanto fariĝas per Jen lipopostalveolaj plozivoj voĉa [] kaj senvoĉa [] kaj frikativoj senvoĉa [~] kaj voĉa [~] :

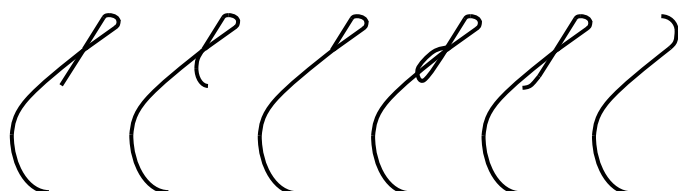
Lipo-palate

Lipopalata konsonanto fariĝas per Jen lipopalataj voĉa frikativo kaj centra aproksimanto [ɥ]:

Lipo-vele

Lipovela konsonanto fariĝas per malantaŭa parto de lango ĉe velo dum kuntiritaj lipoj preskaŭ fermas buŝon. Jen lipovelaj plozivoj voĉa [] kaj senvoĉa [], nazalo [], frikativoj senvoĉa [~] kaj voĉa [~] kaj centra aproksimanto []:

84. Legu kaj skribu:

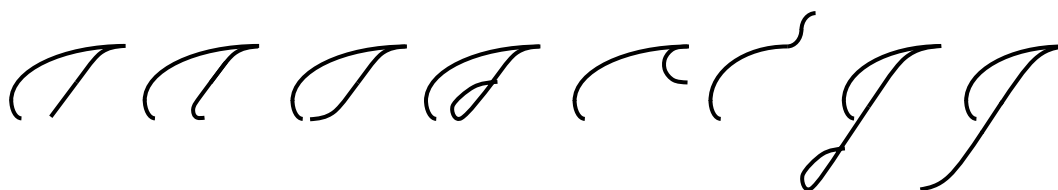
<igbe = iboe>

Velokombinaj

- *Velokombina duloka minusklo komenciĝas per tutalta retroa turno supren, post kio ĝi similas al sia nevela minusklo.*

Lipe vele

Lipe vela konsonanto fariĝas per malantaŭa parto de lango ĉe velo dum kuntiritaj lipoj preskaŭ fermas buŝon. Jen lipe velaj plozivoj voĉa [] kaj senvoĉa [], frikativoj voĉa [w] kaj senvoĉa [ɰ], nazalo [], centra aproksimanto ŭ [] kaj afrikatoj senvoĉa [] kaj voĉa:

Lipodento-vele

Lipodento-vela konsonanto fariĝas per ... Jen lipodentovela frikativo senvoĉa [ɸ] kaj ties nazalo:

Postalveolo-vele

Samtempe postalveola kaj vela konsonanto fariĝas per malantaŭa parto de lango kontraŭ velo dum langopinto proksimas al postalveolo. Jen postalveolo-vela senvoĉa frikativo [ɣ]:

Palato-vele

Palato-vela konsonanto fariĝas per ... Jen palatovelaj frikativoj senvoĉa [ç] kaj voĉa [j], centra aproksimanto [ɹ] kaj plozivoj nazalaj:

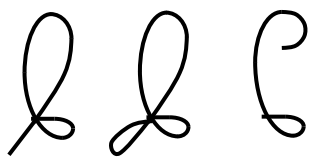

Faringoepiglota

Faringoepiglota konsonanto fariĝas per

- *Faringoepiglota duloka minusklo komenciĝas duonalta duoncirklo antaŭen malsupren kaj poste duoble alta retroa turno supren. De tie ĝi iras duoble alte malsupren, trian fojon trafanta en sama kruca punkto kaj post tiu finiĝante kiel alia sammova minusklo.*

Jen faringoepiglotaĵoj senvoĉaj plozivo [~] kaj frikativo [] kaj nazalo []:

Nepulmaj konsonantoj

Nepulman konsonanton la espa ne havas.

Ejektivoj

Ejektivaj konsonantoj fariĝas sen elspiro aŭ aerpremo. Ejektivan plozivon produktas ne premo de lango sed la senŝmaca forlaso de lango el koncerna loko en la buŝo, alivorte la ekmalkontaktiĝo. Frikativon ejektivan

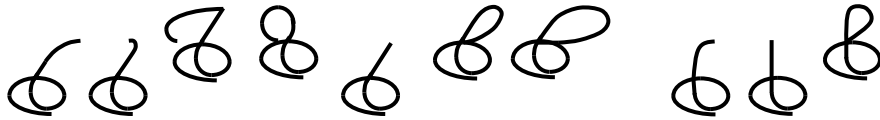
- *Ejektiva ploziva minusklo tute altas kaj finiĝas per duonalta turno supren-maldekstren trans sia dorso post kio ĝi denove turniĝas malsupren kaj trans sian dorson, trian fojon trafanta la saman punkton.*

Jen plozivaj ejektivoj lipa [p'], denta [t'], retrofleksa ['], palata [c'], vela [k'] kaj uvula [q'] kaj poste nazaloj lipa [mp'], palata [nc'] kaj vela [..k']:

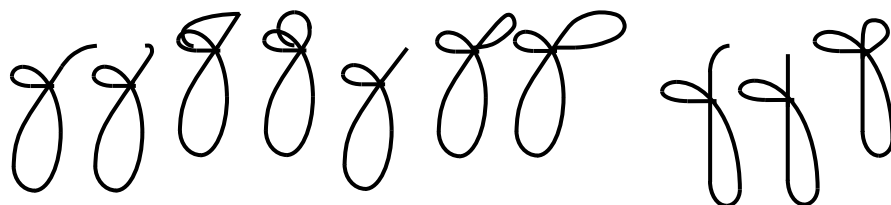
- *Ejektiva frikativa minusklo tute altas kaj finiĝas per duonalta cirklo supren-maldekstren trans sia dorso.*

Jen frikativaj ejektivoj lipa [p'], denta [t'], alveolopalata [], retroflekse [t'], palata [c'], vela [k'] kaj uvula [q'] kaj poste nazalojn lipa [mp'], palata [ɲc'] kaj vela [ŋk']:

- *Ejektiva afrikata minusklo duoble altas kaj finiĝas per unukajduonalta turno supren-maldekstren trans sia dorso post kio ĝi denove turniĝas malsupren-maldekstren kaj trans sian dorson, trian fojon trafanta la saman punkton.*

Jen afrikataj ejektivoj lipa [], denta [], alveolopalata [], retroflekse [], palata [], vela [] kaj uvula [] kaj poste nazalojn lipa [], palata [] kaj vela []:

#Vikie:

La vasta plejmulto de ejektivaj konsonantoj notitaj en la lingvoj de la mondo konsistas el [plozivoj](#) aŭ [afrikatoj](#), kaj ĉiuj ejektivaj konsonantoj estas [obstruentoj](#). Inter afrikatoj, [ts'](#), [tʃ'](#), [tɕ'](#) estas ĉiuj sufiĉe oftaj, kaj [kx'](#) estas ne malofta (almenaŭ inter la [kojsanaj lingvoj](#)). Kelkaj lingvoj utiligas ejektivajn frikativojn: en iuj dialektoj de la [haŭsa](#), la ordinara afrikato [ts'](#) estas frikativa [s'](#); la [ubiĥa \(uby\)](#) (nordokcidenta kaŭkazia) havas

ejektivan [lateralan](#) frikativon; kaj la [kabarda \(kbd\)](#) aldone al la laterala havas ejektivan labiodentalan kaj alveolopalatalan frikativojn. La [tlingita \(tli\)](#) estas alia ekstrema kazo, kun ejektiva alveolara, laterala, velara, kaj uvulara frikativoj; ĝi eble estas la sola lingvo kun tiu lasta. La [Supra Nekaĥa Totonaka](#) estas malofta kaj eble unika en tio ke ĝi havas ejektivajn frikativojn (alveolaran, lateralan, kaj postalveolaran) sed tute malhavas ejektivajn haltojn nek afrikatojn.

Strange, kvankam ejektiva retrofleksa halto estas facile farebla kaj sufiĉe distinga en sia sono, ĝi estas tamen sufiĉe malofta. Retrofleksaj ejektivaj plozivoj kaj afrikatoj, t', ts', estas raportitaj de la Jaŭelmana kaj aliaj Yokucaj lingvoj, tamen, kaj la retrofleksa ejektiva afrikato estas trovata ankaŭ en la plejo de nordokcidentaj kaŭkazaj lingvoj.

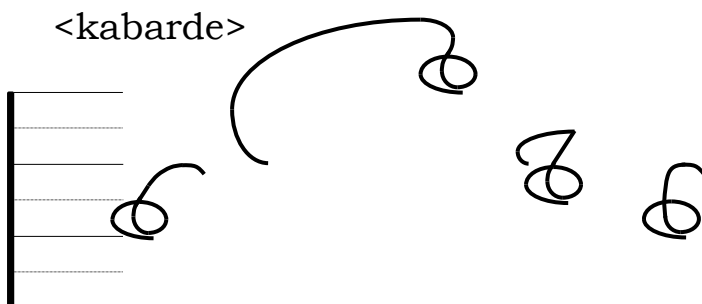
Ejektivaj sonorantoj ne okazas. Kiam sonorantoj estas skribitaj kvazaŭ ili estus ejektivaj, ili fakte engaĝas malsaman aerfluan meĥanisman: ili estas glotaligitaj konsonantoj kaj vokaloj, en kiuj glotaligo interrompas alie normalan pulmofontan aerfluan, iom simila al en la angla *uh-uh* (aŭ buŝa aŭ nazala) prononcata kiel unusola sono.

85. Legu kaj skribu:

<armene>

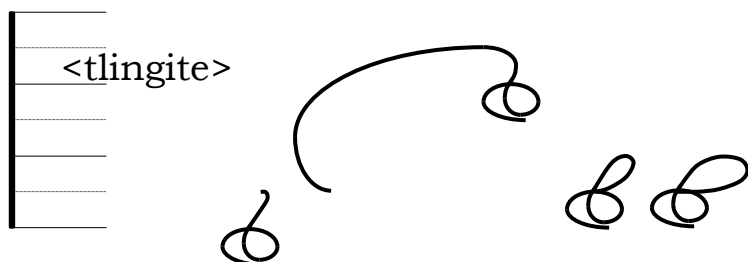

<kabarde>

<kartvele>

<tlingite>

Implosivoj

Implosiva konsonanto fariĝas per tio ke gloto moviĝas malsupren en direkton de pulmoj. Implosivoj foje nomiĝas injektivoj.

#Vikie:

Injektivoj (aŭ **injektivaj konsonantoj**, **implosivoj**, **implosivaj konsonantoj**) estas [plozivoj](#) (rare [afrikatoj](#)) kun [glotofonta ingresa aerflua meĥanismo](#). Tio estas, la aerfluo regas alsuba movado de la [gloto](#), anstataŭ aera elpelo el la pulmoj kiel en "normalaj" [pulmofontaj konsonantoj](#). Kontrastivaj injektivoj trovas en proksimume 10%-15% de la lingvoj de la mondo.

Dum la [okludo](#) de la [halto](#), tirado de la gloto suben maldensigas la aeron en la [voĉa vojo](#). La halto tiam iĝas eklasita. En lingvoj kies injektivoj estas aparte elstaraj, tio povas rezulti ke aero haste *enfluas* la buŝon, antaŭ ol reelflui kun la venonta vokalo. (Pro tio la nomo "injektivo".) Tamen, en aliaj tute mankas movado de aero, kio kontrastas kun la ekblovo de la pulmofontaj plozivoj. Tio estas la kazo kun multaj el la [Kru-aj lingvoj](#) (en okcidenta Afriko), por ekzemplo.

La vasta plejmulto de injektivaj konsonantoj estas [voĉaj](#), kio signifas ke la gloto estas nur parte fermita. Ĉar la aeroflueco necesa por voĉado malpliigas la vakuon kreitan en la buŝo, injektivoj plej facile fareblas per granda buŝa kavaĵo. Do bilabiala [\[b\]](#) estas la injektivo plej facile prononcebla, kaj ankaŭ la plej komuna ĉirkaŭ la mondo. Velara [\[g\]](#), aliflanke, estas sufiĉe rara (kaj uvulara [\[ɣ\]](#) eĉ pli rara). Tio estas la mala ŝablono al tiu

de la [ejektivaj konsonantoj](#), kie estas la velara artikulacio kiu plej komunas, kaj la bilabiala kiu raras.

Plene voĉaj plozivoj estas ofte iomete injektivaj, kvankam tio ne ĉiam estas eksplite priskribita, ĉar estas nenio kontrasto kun ordinara voĉaj plozivoj en tiaj lingvoj. Tion oni trovas ĉirkaŭ la mondo, de la [maidua](#) ([nmu](#)) al la [taja](#) ([tha](#)) al multaj [bantuj lingvoj](#), inkluzive de la [svahila](#) kaj [zulua](#).

La [sinda](#) ([snd](#)) havas malordinare grandan nombron de injektivoj, kun [\[b\]](#) [\[d\]](#) [\[ɗ\]](#). Kvankam la sinda havas dentalan-retrofleksan distingon en siaj plozivoj, tio estas neŭtraligita en la alveolaraj injektivaj. Ja, retrofleksaj injektivoj estas treege raraj (unu estas pretendita por la [Ngad'a](#), parolata en [Floreso](#), [Indonezio](#) (Djawanai 1997).

Injektivaj afrikatoj kaj frikativoj estas treege malordinaraj. Implodataj afrikatoj troviĝas en la [kung-ekoka](#) ([knw](#)) (speco de la [!Kunga lingvo](#) en [Namibio](#) kaj [Angolo](#)) kaj la [Hendo](#) (bantua lingvo). Kelkaj [central-sudanecaj lingvoj](#), kia la [Mangbetu-a](#), havas injektivajn labiodentalajn frikativojn, kiuj estas "forte implodataj, la malsupra lipo momente tiriĝas retroen en la buŝon".

Senvoĉaj injektivoj estas trovataj en lingvoj tiel diversaj kiel la dialekto [Owere](#) de la [igba](#) ([ibo](#)) en [Niĝerio](#), la [kronga](#) en [Sudano](#), kaj iuj dialects de

la [k'iĉea](#) ([Quiche](#)) en [Gvatemalo](#), sed ili estas sufiĉe raraj. la IFA maloficialigis siajn pli fruajn dediĉitajn simbolojn por ili, do nun la bilabiala senvoĉa injektivo estas transskribata per [\[ɓ\]](#).

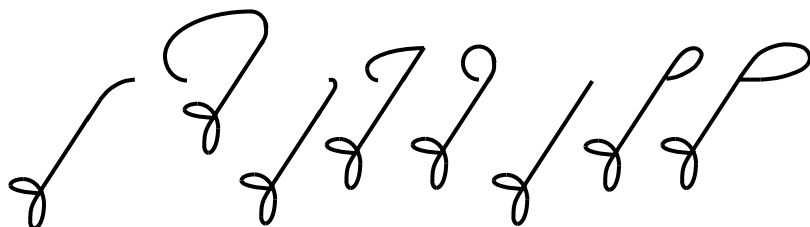
(La owere-igba havas sepoblan kontraston inter bilabialaj haltoj: [\[p p^h ɓ b b ɓ m\]](#).)

Injektivoj estas ordinaraj inter la sub-saharaj [afrikaj lingvoj](#), estas larĝe disaj

tra sudorienta [Azio](#), kaj estas trovataj en kelkaj lingvoj de la [amazona bazeno](#). Ili estas raraj aliloke, sed ja troviĝas en disaj lingvoj kiaj la [Maidu](#) ([nmu](#)) kaj la [majaaj lingvoj](#) ([myn](#)) en [Norda Ameriko](#), kaj la [sinda](#) ([snd](#)) en la [hindia subkontinento](#). Ili ŝajne tute mankas de [Eŭropo](#) kaj [Aŭstralio](#), eĉ de la ekzotika [Damin](#)-a, kiu uzas ĉiun alian eblan aerfluan meĥanisman.

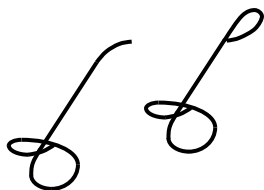
- *Implosiva minusklo duoble altas kaj finiĝas per duonalta turno supren-maldekstren trans sia dorso post kio ĝi denove turniĝas malsupren kaj trans sian dorson, trian fojon trafanta la saman punkton.*

Jen plozivaj voĉaj implosivoj lipa [ɓ], denta [ɗ], (post)alveola [ɖ], alveolopalata [ɗ̟], retrofleksa [ɖ̠], palata [ɗ̟̚], vela [ɖ̠̚] kaj uvula [ɗ̠̚]:

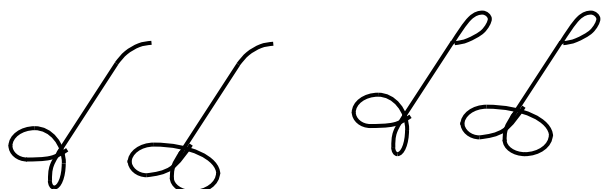
- *Ĉe senvoĉa implosivo la dekstra parto de la suba turno estas pli larĝa.*

Jen senvoĉaj plozivaj implosivoj lipa [ɓ̥] kaj vela [ɖ̥]:

- Ĉe frikativa implosivo la maldekstra parto de la suba turno estas pli larĝa.

Jen frikativaj implosivoj lipaj voĉa [] kaj senvoĉa [] kaj velaj voĉa [] kaj senvoĉa []:

86. Legu kaj skribu:

<igbe-oŭere>

<kiĉee>

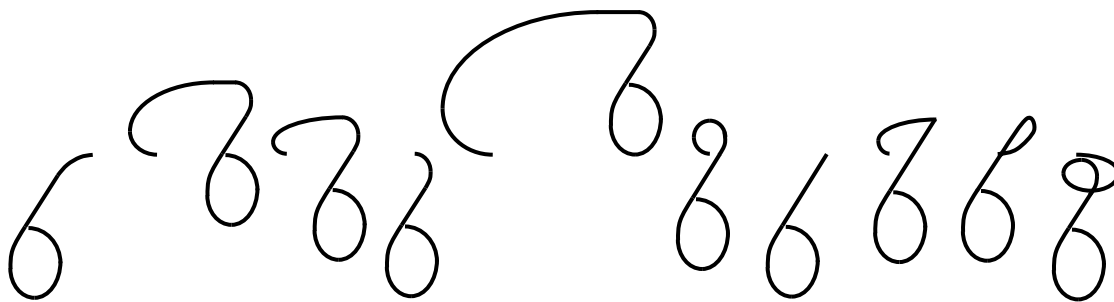
<sinde>

Ŝmacativoj

Ŝmaca konsonanto fariĝas per..... Ŝmacativoj ankaŭ nomiĝas klaketoj.

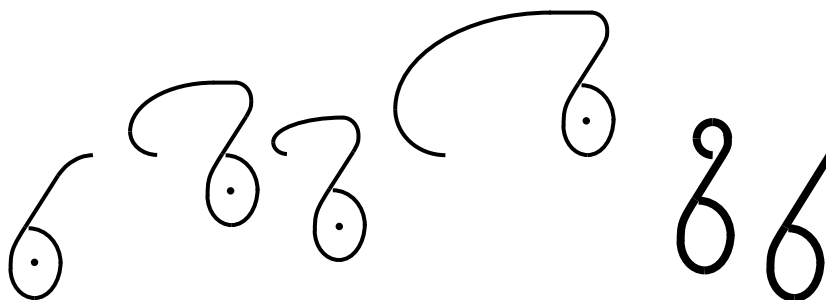
- *Ordinara ŝmaca minusklo duoble altas kaj finiĝas per tutalta turno supren-maldekstren pinte ĝis sia dorso.*

Jen ordinaraĵ ŝmacoj dulipa [], denta [], alveola [], postalveola [], alveololateralala [], retrofleksa [], palata [], alveolopalata [], vela [] kaj faringa []:

- *Spire ŝmaca minusklo skribiĝas preme aŭ kun punkto en la fina turno.*

Jen ŝmacoj spiraj per punkto dulipa [], denta [], alveola [], kaj alveololateralala [] kaj spiraj per premo retrofleksa [] kaj palata []:

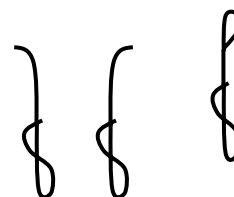

- Glota ŝmaca minusklo duoble altas kaj ~~finiĝas per duonalta turno supren maldekstren trans sia dorso, sekvata de duonalta turno supren dekstren denove trans sia dorso.~~

Jen glotaj ŝmacoj dulipa [], denta [], postalveola [], alveololateralala [], retrofleksa [] kaj palata []:

Jen glotaj spiraj ŝmacoj dulipa [], denta [], postalveola [], alveololateralala [], retrofleksa [] kaj palata []:

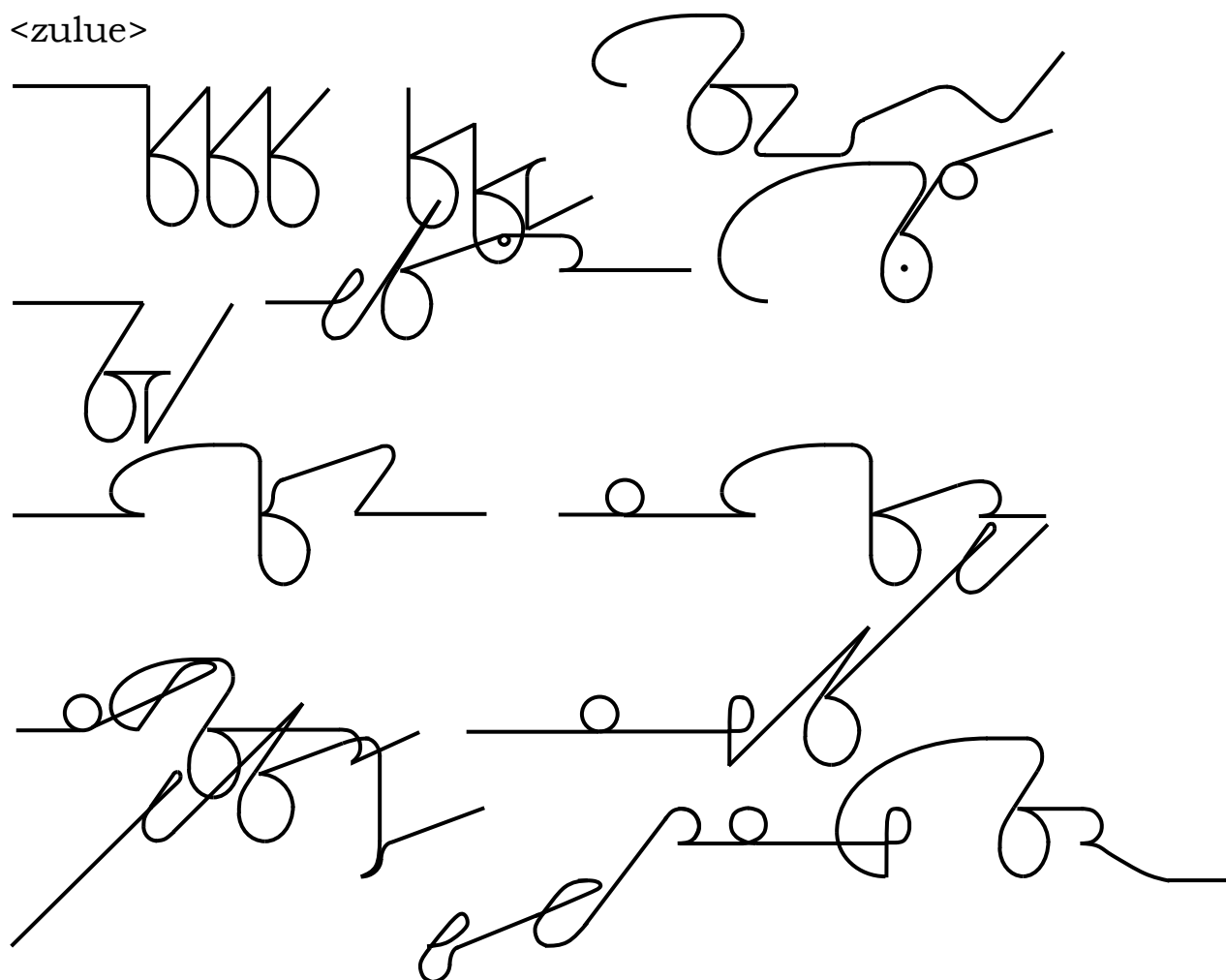
Jen nazalaj ŝmacoj ordinaraj dulipa mv [mv], postalveola, denta, alveololateralala [~] kaj vela [~] kaj glotaj dulipa mv [mv], postalveola [n~], denta [n~], alveololateralala [~] kaj vela []:

Aliaj paralelaj minusklidoj simile fariĝas.

87. Legu kaj skribu:

<zulue>

Interpunkcioj

Plataj strek(et)oj

Paŭzeton en frazo (,) indikas plata strek(et)o. Pli longan paŭzon en frazo faras du strekoj unu post alia kaj silenton daŭran tri strekoj en vico. Unu frazon de alia dividas strekduo, tio estas unu plata streketo orte sub alia. Alineon indikas du strekduoj, ĉu samvice, ĉu disvice. Rubrikon komencigas strektrio kaj finas strekduo. Pli altnivelan rubrikon enkondukas ĉu pli multaj strektrioj sinsekvaj, ĉu unu pli longa strektrio. Diron de parolanto, ekzemple en dialogo, komencigas strekduo kaj streko kune, aŭ inverse se la antaŭa parolanto ne finis sian frazon. Jen ili:

— — — — — —

= == ===

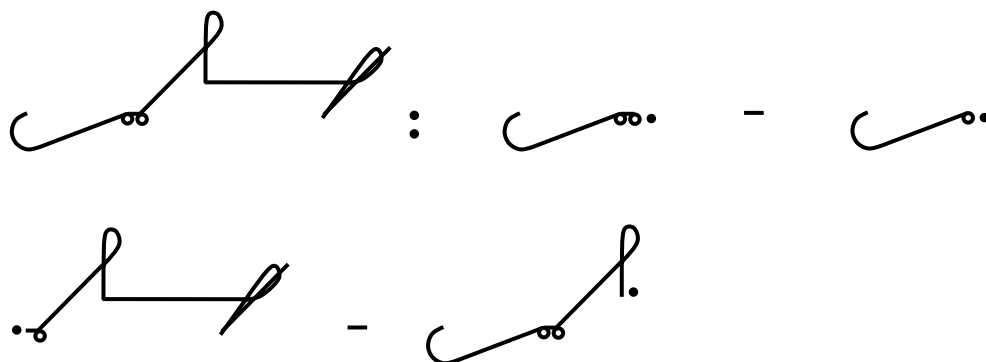
≡ ≡≡ ≡≡≡

≡ ≡≡ ≡≡≡

= — — =

Pokoj

Disajn partojn de vorto kunligas liga poko, tio estas punkto sur la skriblinio. Montra pokduo estas tia poko kaj alia poko orte tuj sub ĝi. Poko ĉe komenco de vorto kunligas ĝin kun antaŭa vortoparto. Poko ĉe fino de vortolinio mallongigas tiun vorton. Jen tiaj signoj kun vorto "mallongigo":

Du pokoj unu post alia montras intervalon, ekzemple inter nombroj. Tri pokoj indikas ke mankas vorto aŭ vortoj. Poktrio estas tri pokoj orte unu sub alia kaj havas kelkajn specialajn uzojn. Jen ili, komencante per intervalo 6-9:

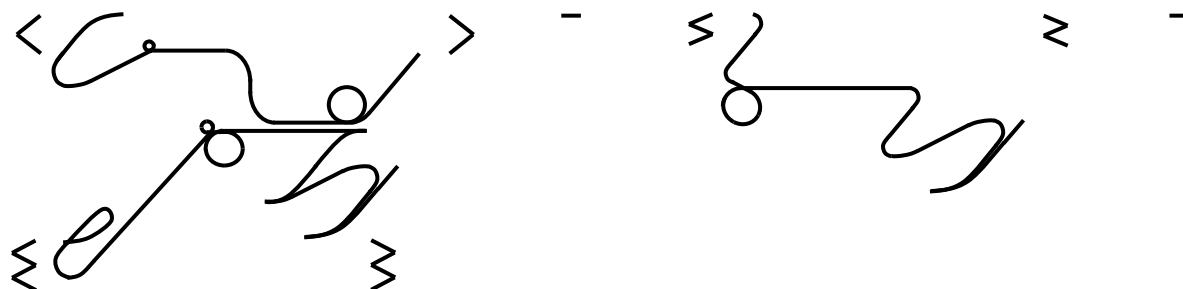

Listero komenciĝas per poko sub plata streko. Ĉe sublistero estas du pokoj kaj tiel plu. Poko super la streko indikas saman specon de listero kiel la tuj antaŭa listero. Se la listero estas memstara frazo, strekduo anstataŭas la strekon kaj se rubriko strektrio. Jen ili:

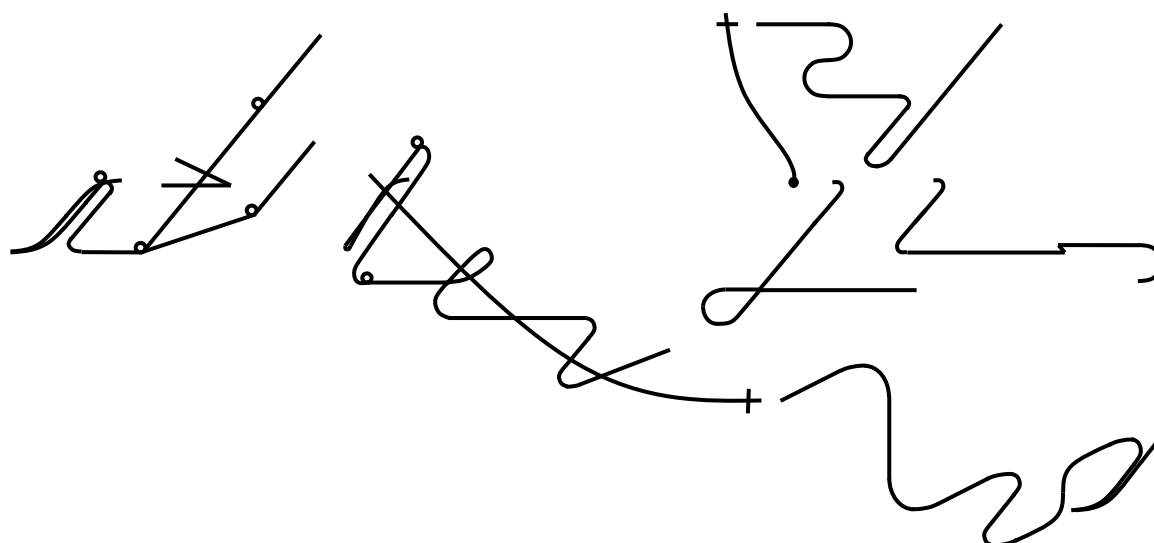
Krampoj

Jen krampoj de parentezo, citaĵo kaj kursivaĵo - (parentezo), "citaĵo", *kursivaĵo*:

Korektigo

Eraran parton de vorto oni forstrekas per akra angulo, tio estas kunaj du rektaj strekoj, trans la erara parto. Vorton oni anstataŭigas per longa transa streko. Novan vorton oni enmetas per longa streko finiĝanta per poko en ĝusta loko de la vorto. Ambaŭkaze la ekstera parto de la longa streko finiĝas per plusa signo (+) ĉe la komenco de la nova vorto. Jen ili, kun vortoj korektigitaj al "vorter(ure)aro (forstrekitaj) anstataŭaĵo enmetu ĉi tien":

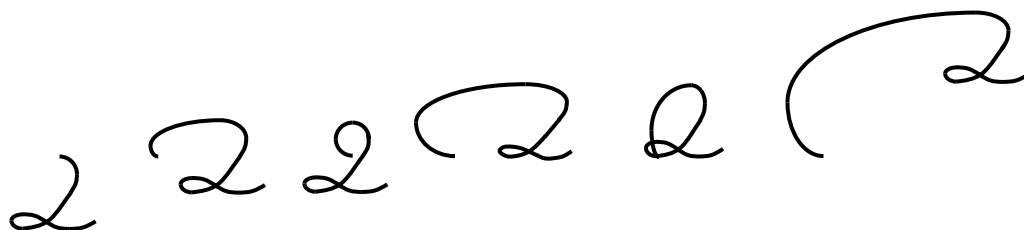

Sentosignoj

Langole haveblas ne nur elkria kaj demanda, sed multe pli da signoj por celo aŭ karaktero. Ili nomiĝas sentosignoj. Ĉi tie sekvas sentosignoj elkria-alvoka, *ekscita*, *plora-malĝoja*, kolera, malama kaj *kolerega-furioza*:

Ĉi tie sekvas sentosignoj demanda-mira, *hezita-malcerta*, peta-pleda, amika-ama, *gaja-ĝoja* kaj flata-falsa:

Ĉi tie sekvas sentosignoj indiferenta, *surpriza-konfuza*, freneza-delira, maltrankvila-tima kaj panika-timega:

Notu ke sentosigno ne anstataŭas frazan strekduon aŭ paŭzan strekon, sed aldoniĝas al ĝi.

Ripetoj

Ĉi tie sekvas

88. Legu kaj skribu:

89. Skribu langole: *Ĉu vi vokis min? - Jes! Venu ĉi tien helpi min, estas tre peza.*

Nombroj

Ciferoj

Langolaj ciferoj havas similajn formojn en kiuj tre gravas la direktoj. Fakte same gravas kiel distingi en latina alfabeto inter literoj b, d, p kaj q. Jen cifere langolaj nombroj 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 kaj 12:

0 1 1̂ 1̇ 1̈ 2̂ 2̇ 2̈ 6 8 9 9 10 11 11̂

Rimarku ke ciferoj 0, 1, 6 kaj 9 similas al siaj (hind-arab-)eŭropaj formoj.

Kalkuloj

Ankaŭ plusa signo samas kun "latineŭropa" tia signo. Por minuso, obligo, onigo kaj potenco estas uzataj molaj rektanguloj. Jen naŭ minus ok, sep oble ses, kvin divide per kvar, tri potenco du kaj unu plus nul; $9 - 8$, 7×6 , $5/4$, 3^2 , $1+0$:

9-8 - 7x6 - 5/4 - 3^2 - 1+0

Dekuma poko aspektas kiel liga poko. Egalsigno estas trianguleto kun pinto al malsupro. Anstataŭ parentezon ĉirkaŭ pli granda esprimo oni povas grandigi la signon tiel ke ĝia horizontala parto etendiĝas ĝian tutan parton de la esprimo. Jen kvadrata radiko

de { ((naŭ minus (sep plus unu)) oble ses minus kvin) divide per (kvar potenco tri) } egalas al okono; $((9 - (7 + 1)) \times 6 - 5) / (4^3)^{1/2} = 1/8$:

$$\overline{9 \downarrow 8 + 1 \downarrow 6 \downarrow 2 \sqrt{1 \downarrow 2 \downarrow 1 \uparrow} \downarrow 9}$$

90. Legu kaj skribu:

$$8 + 9 \downarrow 1 \downarrow$$

$$\overline{1 \uparrow 1 \uparrow} \downarrow 1 \uparrow \downarrow 1 \uparrow \downarrow 1 \downarrow \downarrow$$

$$\overline{2 \uparrow 1 \downarrow 1 \uparrow 1 \uparrow} \downarrow \downarrow$$

91. Skribu langole: $1887. 2 + 3 = 5 . (9 - 6) \times 4 = 12$

Por pli da scio pri kalkulaj simboloj langolaj, vidu apartan kajeron "Sistematematiko".

Ŝlosilo al ekzercoj

Jen sekvas per latinaj literoj la enhavoj de la ekzercoj "Legu kaj skribu", sed sen la ekzerconumeroj. Novan vicon indikas komo (,):

ia io iu eu, ue ui oi ai

ita ata ota tuto eti

ido de dato ade teda du

pado beba puta boto idpepo bubdua, pupa budo poto pipa duope tuba

gape pika pego kato taga, kuko kote pakta guto okdekdua tagetapo, kie tegi pagite gapu beko bakota

ni nin doni nanon tonon, en unu tian tinon kun pano, kiun kion tien ina

mi min domon mamon mem, gume tima batmano pepema, kun kiom dum tiam poman, nomon en mono muko manon

minx konx ging gang [miŋ koŋ giŋ gaŋ]

inta anta onta abunde, tendo dento banka ondo gambe tango danko, pentinda dando konko bombo pompo, impona montopinto

ŝipo paŝa pafi muŝe fuŝi, buŝe tuŝu bufon kaŝan ŝinkon, bonŝaton fine enŝutu nimfon, amfibian eĥa teĥniko

veni pavo ingveno ĵetante ve, vidu uvo ovaĵo aveno nevo, dumvive enĵeti envenigi

vere rava deĵoro farbon vartan, ĵuru trovi rade rompu per apro,
por ŝirmi pro arko karpa manovro, koro krakan bruon gudro
dornon dendron

al la alia velo lofi, vidalvide el kolo lama, lane pala algo aglo alko
klakan, bukle glugle ilian bluon, lava ĵulo vele aldonu rulu,
kalandri lulilon

aŭ laŭ ankaŭ aŭdi antaŭe, feŭdo almenaŭ poŭpo ankoraŭ ŭato,
taŭgas aŭtomate eŭropano, ŝaŭma saŭno raŭpo faŭko

kaj jen ja domoj bonaj, verajn laborejojn tajde, fajfaj feŭdoj
germanujo, ju tuj ŝejkojn boji

<france> frère bravo rivière bordeaux grève

ses sep sonas sonos sanos lasis, sed muso simile semus amase,
sapo falas faris pasu sen supo, elsendi malsekan dorson ekse,
sabato dislekenda mallongigus, puso disdonus jes misdiros,
anason dancu bonŝance simfonios, sinbanis sin'konis sinkante

tensio konsili senso anso

pezas kotizis bazon zonos nazon, zume muzikos filozofo zibelon,
leza ruzon uzas ekzemple zele pizon, kuza edzo frazo zigzage
ekzerco midzi, fantaziaj zebroj razilojn grizajn insida enzimo

<angle> these thinking things then thought, thin there beneath
tooth teeth, thorough rhythm though that, cloth clothes

<hispane> cinco cada vez nada azúcar, además nación zaragoza,
conoces acerca asunción

<svahile> dhiki fedha riadha dhamni, tafadhali dhoruba thumni,
ithibati thuluthi thalathini

havi helan hararon senhonte, aha hoho bahao tuthore
tohuwabohuo, homarano samhavene anhelis, honxkonx [hoŋkoŋ]
(hongkong) hinda

<angle> reddish green grinning brilliant

çu êe aĝa ĝi saĝiĝon kaĉan, inĝeniero sunĉelo

esperanto disko anstataŭ multspeca, monstron samspecan
konstruon, aŭstrujo konstati grenspikojn, baluĉistane pakistana,
ĥristano sanskrita

<karange> [v̌ara]

<angle-usone> butter [bʌr̩ə] (butero) better [ber̩ə] (pli bona) latter
[læ̩r̩ə] (ĉi-lasta) later [le̩r̩ə] (pli malfrue) fattest [fæ̩r̩st] (plej grasa)

<germane-malaltsakse> bäden ['be:ɪn] (preĝi, peti) Water ['va:ɪr̩]
(akvo) gah to Bedde! [ˌgɑ:tou'bere] (iru enlitiĝi!) Vatter ['fa:ɪr̩] (patro)

ŝave limfa b*ap*o

sinteno dente tensia, sargaso saragosa txaragotxa

<valpirje> [rupa]

(h DENOVE, GLOTAJ)

<japane> [la:meN]

<zulue> lwezinhlamvu isihlangu edlubhe ndlela

<armene>

<kabarde>

<kartvele>

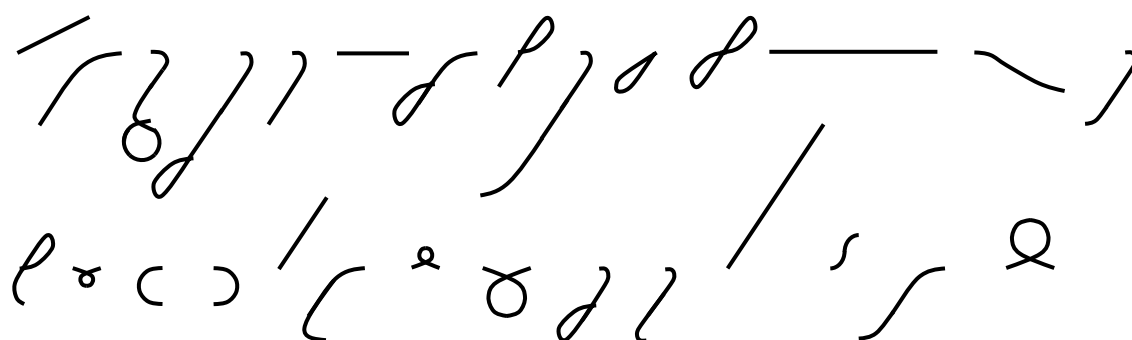
<tlingite>

<zulue> inqonqonqo nqanqamba cetewayo, iqembu ekuqaleni
xhosa, incwadi ezincane, ezagcina izinguquko, ukuqanjwa
kwakunezing.xenye

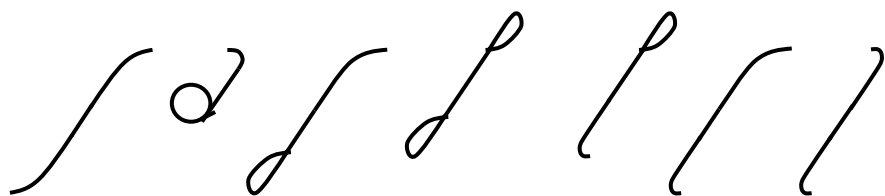
$$7 + 8 = 15 , 12^2 = 12 \times 12 = 144 , (5^2 - 4^2)^{1/2} = 3$$

Espa minusklaro

Ĉi tie sekvas minuskloj bezonataj por skribi langole kaj sonuskle la espan lingvon. Jen laŭ espa alfabeto latine a, b, c, ĉ, d, e, f, g, ĝ, h, ĥ, i, j, ĵ kaj duavice k, l, m, n, o, p, r, s, ŝ, t, u, ŭ, v, z:

Jen kromaj afrikatoj bv, dz, pf, kh kaj malafrikatoj siblaj sk, sp, st:

Jen minusklidoj nazalaj mb, mbv, mf, mp, mpf, msp, mv, nc, nĉ, nd, ndz, ng, nĝ, nĥ, nĵ, nk, nkĥ, ns, nsk, nst, nŝ, nt, nz:

